

Investigation of Education Leaders' Knowledge and Awareness Levels on Child Abuse

İdris KINASAKAL*¹ & Selahattin KAYMAKCI²

Received: **04.07.2023**

Accepted: **05.08.2023**

Published: **30.12.2023**

DOI: 10.38015/sbyy.1322820

Abstract:

Due to both sociological and psychological effects, the diagnosis, effective handling, and minimization of abuse are of vital importance. In recent years, the management, prevention, diagnosis, and reporting of abuse cases within the school environment, which has seen a notable increase, are crucial for the recognition and prevention of abuse incidents. In this regard, teachers and educational leaders working in schools play a key role in addressing abuse issues. This research was conducted to determine the knowledge and awareness levels of educational leaders about child abuse. The research utilized a basic qualitative research method. The study's participant group consisted of 15 educational leaders working in the city center of Karabük during the 2021-2022 academic year. Data were collected through semi-structured interviews, and the collected data were analyzed through content analysis. As a result of the research, it was revealed that educational leaders possess correct but incomplete information about child abuse; however, their knowledge and awareness about how to proceed and behave when faced with abuse are at a low level. These findings suggest the necessity of including abuse-related topics in the pre-service and in-service training of educational leaders.

Anahtar Kelimeler: Education leader, child, abuse, school.

Atf:

Kınasakal, İ., & Kaymakçı, S. (2023). Investigation of education leaders' knowledge and awareness levels on child abuse. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 7(2), 225-262. <https://doi.org/110.38015/sbyy.1322820>

¹Ministry of Education, Türkiye. Orcid ID: 0000-0002-6275-4073

²Kastamonu University, Türkiye. Orcid ID: 0000-0001-5905-9902

*Corresponding Author: idriskinasakal@hotmail.com

INTRODUCTION

The term "child" represents a specific stage in human life. It typically encompasses the age range from birth to adolescence (Schapiro, 1999). A child is an individual who has not yet reached the level of maturity, both physically and emotionally, and has not achieved adulthood and maturity. The first article of the United Nations Convention on the Rights of the Child, adopted on November 20, 1989, stipulates that unless a person has attained the age of eighteen and is considered an adult, every individual is considered a child until they reach the age of eighteen or begin their nineteenth year. However, it should be noted that these expressions may vary according to cultural and social factors (Karadoğan, 2019).

Children generally represent a period in which they shape the future of societies, experiencing processes of growth, development, and learning. Therefore, it is of great importance for children to grow and develop in a healthy and supportive environment. On the other hand, among the negative events that children may encounter in their life processes, abuse is also present. According to the Turkish Language Association (TDK), abuse is defined as the misuse of good intentions. Child abuse, on the other hand, refers to the behavior of parents or caregivers who are responsible for the child, which negatively affects the physical, mental, and emotional development of the child for any reason other than accidents, harming the child's physical and mental health (Kaytez, et al., 2018). The critical point regarding child abuse is that the action or behavior negatively affects the child's mental, physical, psychosocial development, and health. When examining the literature, it is noteworthy that child abuse is categorized under four main headings: physical abuse, sexual abuse, emotional abuse, and economic abuse (Aral, 2001).

Physical abuse is defined as the accidental injury of a child. While physical abuse is the easiest type of abuse to diagnose, sexual abuse is considered the most challenging to identify. In families where sexual abuse is common, certain pathological characteristics such as early parenthood, divorce, alcohol and substance abuse, and violence stand out (Adalı, 2007; Beter, 2010; Bulut, 1996; Hancı, 2002; Kara, Biçer & Gökalp, 2004; Kozcu, 1991; Ünal, 2008). Anxiety disorders, nightmares, and phobias are often seen in children who have experienced sexual abuse. Emotional abuse, another form of abuse, can exist in the presence of sexual and physical abuse or continue to exist even when these two forms of abuse are eliminated. Emotional abuse can lead to aggression, loss of self-esteem, mental and physical developmental delays, tension, and other issues in children who have been subjected to it (Tıraşçı & Gören, 2007). Economic abuse is described as caregivers making a profit from children by employing them or having children work in jobs that hinder their physical and emotional development, violate their rights, or work as low-paid labor (Aydın, 2018).

Child abuse is a highly sensitive issue that dates back to ancient times in human history. However, it has been perceived as an international problem and efforts to find solutions have spanned approximately a century. Cases of child abuse, such as throwing babies into rivers, selling children as slaves, sacrificing them, and subjecting them to inhumane treatment, were prevalent in densely populated countries like India and China. In Roman society, there were laws that allowed the sale or even killing of children. The burial of live girls was also a common practice (Pelendecioğlu & Bulut, 2009).

The first medical evaluation of child abuse was conducted in 1860 by the French forensic medicine professor Ambres Tardieu. Ambres Tardieu brought the issue to the forefront for the first time by conducting a study involving thirty-two children who were beaten to death as a result of sexual and physical abuse. In 1946, "Caffey Syndrome" was added to the literature by Caffey, and in 1961, "Battered Child Syndrome" was added by Kempe. In the 1970s, the importance of sexual abuse was realized, and after the 1980s, it became clear that emotional abuse is as important as other forms of abuse (Acehan, et al., 2013).

Although child abuse is a comprehensive phenomenon, physical abuse takes precedence within the scope of child abuse. For example, in a study conducted by Aral (1997), it was found that 65.72% of children had experienced physical abuse by their parents. According to the Child Abuse and Domestic Violence Survey in Turkey, it is understood that 56% of children aged 7-18 in Turkey have been subjected to physical abuse (Büyükyazıcı et al., 2010, cited in Aydın, 2018).

There are certain risk factors for child abuse. These risk factors consist of social risks, family-related risks, and child-related risks. Among the social risks are high unemployment, poverty, high crime rates, the absence or scarcity of social services, while family-related risk factors include single parenthood, step-parenting, emotional inadequacy, poor communication, physical and sexual abuse during childhood, alcohol or drug addiction. Child-related risk factors often include low birth weight, disability, and prematurity (Deveci & Açık, 2003).

Child abuse is a highly sensitive and critical issue that requires close attention. Since teachers play significant roles in preventing abuse and managing the process, some school-based interventions are directed at them. Teachers are in a crucial position as they are involved in direct communication with children, especially in identifying high-risk groups. Abused children often experience more behavioral, emotional problems, and learning difficulties compared to other children. Therefore, it is essential that teachers take an active role in identifying these children, closely monitoring them, and referring them to the necessary units with early guidance and counseling services. Schools spend a significant amount of time with children, particularly during the compulsory twelve-year education period, compared to their homes. Therefore, educational institutions and the teachers and educational leaders working in them bear a significant responsibility in preventing child abuse. On the other hand, educational institutions can also be places where child abuse occurs. Increasing the awareness of teachers who interact closely with school-age children is a priority in terms of preventive measures (Tugay, 2008). In this regard, the main responsibilities of educational leaders include taking preventive measures against abuse and neglect, creating a safe school environment, ensuring healthy crisis management in case of emergency, including stakeholder education, having competence in legal aspects, and conducting activities to increase public awareness (Koçtürk, 2018).

When reviewing the related international and national literature, it can be seen that some research has been conducted on child abuse and educational leaders. Among these, the study conducted by Newberger and Cook (1983) aimed to raise awareness about child abuse among parents. McIntyre (1987) examined teachers' awareness of child abuse and neglect. In another study conducted by Dias, Smith, DeGuehery, Mazur, Li, Shaffer (2005), an attempt was made to determine who the perpetrators of abuse typically are. A study by McKee & Dillenburger (2009) aimed to identify the needs of teacher candidates regarding child abuse and neglect. Kürklü (2012) determined the level of awareness of teachers about child abuse and neglect, while Can-Yaşar, İnal-Kızıltepe & Kandır (2014) attempted to reveal the awareness of teacher

candidates regarding physical abuse. Erol (2015) raised awareness about the symptoms of abuse among teachers working in preschool education institutions, while Üstündağ, Şenol & Maden (2015) identified parents' knowledge about child abuse. In a study by Yaşar & Şenol (2015), the attitudes of teacher candidates towards child sexual abuse were examined, and Kaytez, Yücelyiğit & Kadan (2018) conducted research on child abuse and its types.

As can be seen, in the literature, various studies have been conducted that attempt to determine the knowledge and awareness levels of different stakeholders regarding child abuse. However, regarding research conducted on the knowledge and awareness levels of educational leaders about child abuse, there appear to be some limitations in terms of quantity and quality. Therefore, it is believed that this research will fill the existing gaps in the literature, provide guidance to educational leaders, teachers, students, and researchers in preventing child abuse cases and advocating for the rights of victims, and serve as an inspiration for future research.

The Aim of Study

The purpose of this research is to reveal the knowledge and awareness levels of educational leaders regarding child abuse. The research sought answers to the following questions:

1. What are the thoughts of educational leaders regarding the concept and content of abuse?
2. What are the thoughts of educational leaders regarding cases of child abuse occurring in schools?
3. What recommendations do educational leaders have for the prevention of child abuse cases in schools?

METHOD

Research Model

While all qualitative research is concerned with how meaning is constructed, the primary purpose of basic qualitative research is to uncover and interpret these meanings (Merriam, 2018). Basic qualitative research is a qualitative approach that encompasses all types of qualitative research. As known, qualitative research can be conducted as basic qualitative research without being confined to a specific design. Most field research conducted in the field of education using qualitative methods is inherently interpretive. Researchers may employ a more flexible research design instead of adopting a specific research design such as grounded theory, phenomenology, case study, narrative inquiry, or ethnography. This flexible design can be described as generic, basic, or interpretive. However, since all qualitative research is interpretive, and the term "generic" may lead to vague interpretations, it has been suggested that the term "basic qualitative research" is more appropriate for these types of studies. The main goal of basic qualitative research is to interpret and uncover the meanings constructed through social interactions (Merriam & Tisdell, 2016). In this research, limitations such as the difficulty of reaching the sample group and the refusal of educational leaders who initially agreed to participate in the research to later participate have been effective, despite its broader scope and flexible framework compared to other qualitative research designs.

Study Group

In this research, purposive sampling methods, specifically typical case sampling, were employed. It is well known that typical case sampling is frequently used in qualitative research. This method allows the researcher to select typical and representative examples to understand a specific situation or phenomenon, thereby facilitating the use of examples that best symbolize the situation or phenomenon under investigation. These examples should provide comprehensive and meaningful data for analysis while also possessing the characteristics targeted by the research (Yıldırım & Şimşek, 2011). Due to its ability to allow in-depth research and reveal rich situations in terms of information, typical case sampling was utilized in the study.

The study group of the research is comprised of 15 educational leaders working in state schools in the central district of Karabük province under the Ministry of National Education (MNE). Data related to the participants are presented in Table 1. According to the table, 5 of the participants are female, and 10 are male. The age range of the participants varies between 39 and 60. In terms of professional experience, periods ranging from 12 to 35 years are prominent, while the types of schools where they serve include 6 primary schools, 6 middle schools, and 3 high schools.

Table 1. Participants' information

Nickname	Gender	Age	Job Experience (Year)	Type of School
K1	Female	48	26	Primary School
K2	Female	39	16	Secondary School
K3	Female	51	28	Primary School
K4	Female	35	12	Secondary School
K5	Female	41	17	Secondary School
K6	Male	57	35	High School
K7	Male	51	29	High School
K8	Male	44	20	Secondary School
K9	Male	40	17	Primary School
K10	Male	42	18	Secondary School
K11	Male	55	23	Primary School
K12	Male	55	20	Primary School
K13	Male	39	14	Secondary School
K14	Male	48	25	High School
K15	Male	60	35	Primary School

Data Collection Tool and Development

In basic qualitative research, data can be collected through interviews, observations, and documents (Merriam and Tisdell, 2016: 24). In this research, data were collected using a semi-structured and non-directive interview technique. As known, an interview is a data collection technique carried out through oral communication (Karasar, 2002). The interview form technique is prepared to obtain the same type of information from different individuals by focusing on similar topics (Patton, 1987). Interviews are often based on open-ended questions. In addition, in this research, the semi-structured interview was used due to its potential to provide systematic and comparable information from different individuals in a structured form, in line with a pre-prepared interview protocol.

For a study to gain scientific validity, it must be subjected to an evaluation based on validity and reliability criteria (Yıldırım & Şimşek, 2011). In this regard, while developing the interview form, the relevant literature was first reviewed. In the second stage, the draft semi-structured interview form was presented to 1 expert in educational sciences, 2 experts in human rights education, and 1 language expert. In the third stage of the research, the draft interview form was applied to three educational leaders who were not included in the sample group for pilot testing. After the pilot testing, the questions in the interview form were examined to determine if they covered the topic, and if the questions were clear and understandable to everyone. Based on the feedback received, the semi-structured interview form was finalized.

Data Collection

In collecting data, initial interviews were conducted with the sample group. Face-to-face interviews were carried out in the offices of educational leaders at different times during the 2021-2022 academic year by the researchers. Participants were provided with information about the purpose and significance of the research. After giving the participants preliminary information, the process was carried out based on voluntariness and confidentiality. Participants were given a specific time to answer the questions effectively. Each interview was completed in a single session within an approximate fifteen-minute time frame. Voice recording equipment was used for data recording. The audio recordings were transcribed into written text, and participant confirmation was obtained.

Data Analysis

In this research, data were analyzed using content analysis. Content analysis is described as "any effort to reduce and make sense of large qualitative material to identify the basic consistencies and meanings" (Patton, 2014, p. 453). Content analysis was preferred in this research due to its ability to reveal the general trend on the subject and guide future research of this kind.

In the analysis of data obtained in the research, codes and themes were initially created. The results were consolidated around these identified themes, and the frequencies and percentages of recurrence were presented in tables. The opinions of two experts in the fields of education and human rights education were sought regarding the created codes and themes, and their agreement was checked. The data obtained from the research were categorized into criteria, distinctions, benefits, dimensions, and potential issues based on the statements of the participating educational leaders. Additionally, quotations were taken from the expressions of the participating educational leaders and coded with pseudonyms (K1, K2, K3...) for anonymity.

To ensure the validity and reliability of the research data, the following strategies were employed: credibility (internal validity), transferability (external validity), confirmability (external reliability), and dependability (internal reliability). In this context, to establish the credibility of the research, certain information about the participants was provided, and the condition of transferability was attempted by presenting statements based on the participants' views. To ensure the confirmability of all data obtained in the research, all data were shared directly and preserved for review by relevant parties. Furthermore, to ensure the reliability of the data, researcher triangulation, a method of triangulation, was used. Triangulation is generally used to examine data from different sources, and it is used to construct a consistent validation of themes (Creswell, 2016, p. 201). Researcher triangulation, on the other hand, involves the presence of multiple researchers in the process from data collection to analysis and

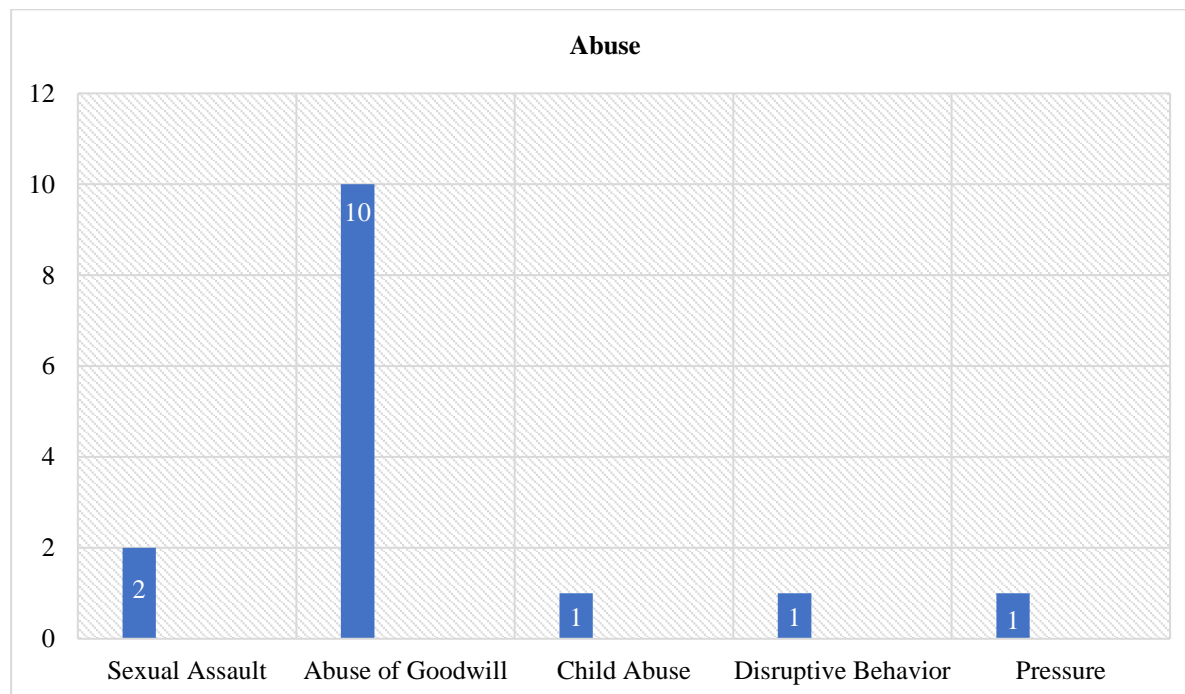
interpretation (Denzin, 1978, as cited in Başkale, 2016). In this context, by using the Miles and Huberman formula ($\Delta = C / (C + \square) \times 100$), data were analyzed by a social studies education specialist other than the researchers to check for agreement. In this formula, Δ represents the reliability coefficient, C indicates the number of terms on which consensus is reached, and $\square$ is the number of terms on which consensus is not reached. A minimum consensus rate of at least 80% is required between two coders (Baltacı, 2017). In this research, the reliability coefficient between the researchers was found to be 87%, and data analysis was considered reliable.

FINDINGS

This section includes the findings obtained as a result of the analysis of the research data:

Opinions on the views of educational leaders regarding the concept and content of abuse: In the context of this research question, the nature of abuse, its types, and categories of perpetrators have come to the forefront. The findings are explained below under subheadings:

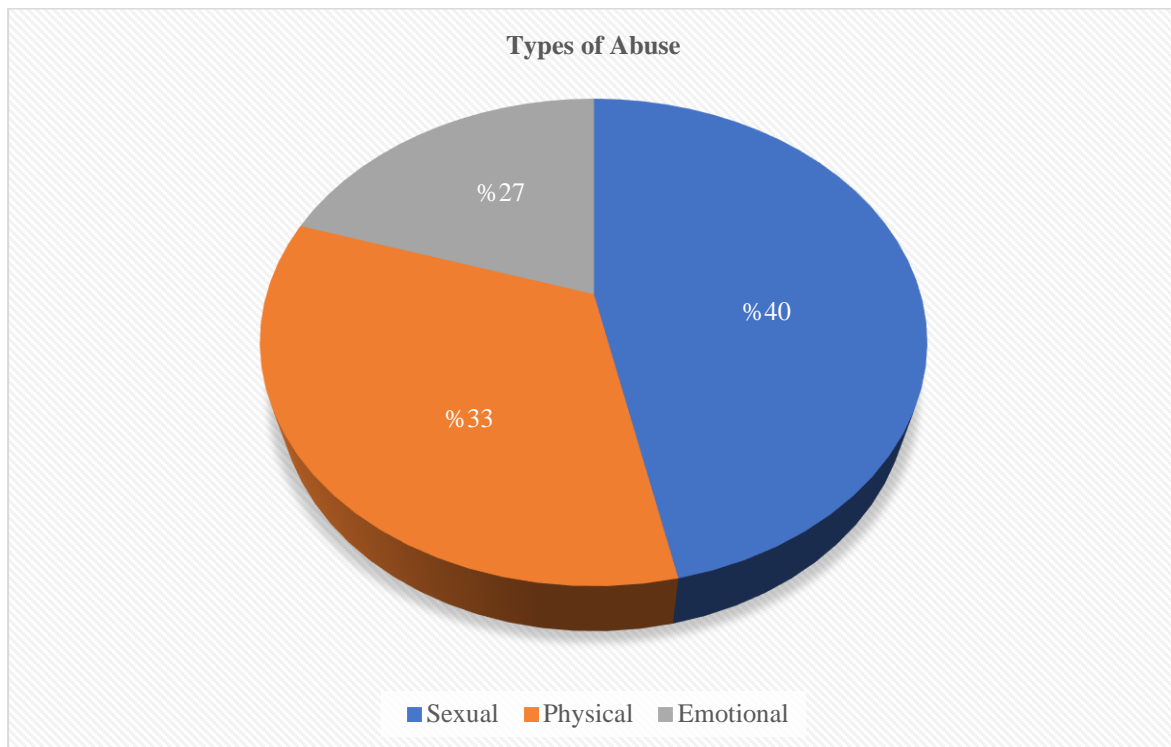
Participants' views on the concept of abuse: As seen in graph 1, a significant proportion of participants (66%) define abuse as the misuse of good intentions. The percentage of those defining abuse as sexual assault (13.33%), child abuse (6.66%), breach of trust (6.66%), and pressure (6.66%) is quite low. According to Participant 7 (P7), abuse is defined as "the misuse of good intentions," a definition that directly aligns with the one provided by the Turkish Language Association (TDK). It is noteworthy that the majority of those who view abuse as the misuse of good intentions are men. On the other hand, according to Participant 15 (P15), abuse is "sexual assault."

Graph 1. Data regarding participants' views on the concept of abuse

Participants' views on types of abuse: In graph 2, participants' opinions regarding the types of abuse are presented. Accordingly, 40% of the participants ranked sexual abuse as the most recognized type of abuse. According to Participant 1 (P1), the most well-known type of abuse

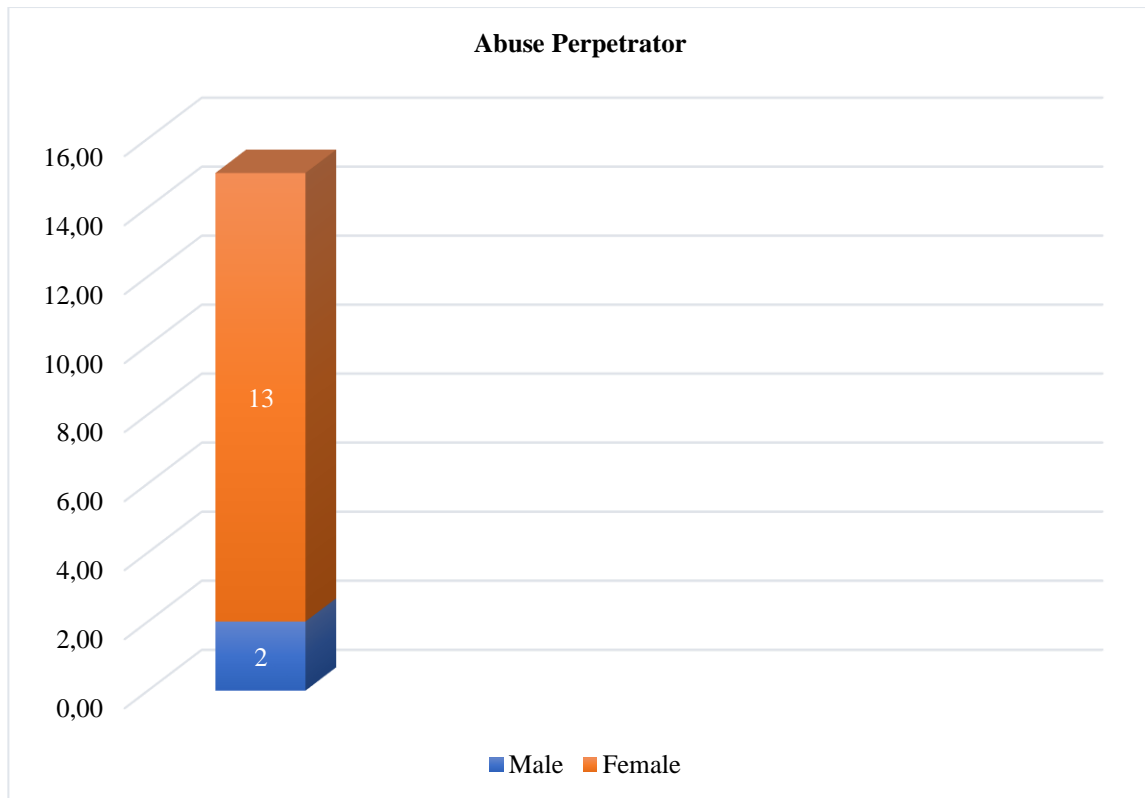
is expressed as, "When we talk about abuse, the first thing that comes to mind is sexual abuse." Following sexual abuse, physical (33%) and emotional (27%) abuse come in succession. It is worth noting that while the concept of abuse primarily refers to the misuse of good intentions, in the ranking of abuse types, sexual abuse (40%) stands out as the most well-known form of abuse. There is a discrepancy between these two themes. On the other hand, Participant 13 (P13) expressed the most well-known type of abuse as, "Physical abuse is the type of abuse I have encountered and known the most." Participant 14 (P14) responded to the same question, "I was often subjected to emotional abuse as a child. That's why my answer is emotional abuse." While participants argue that the most common form of abuse is sexual abuse, they describe abuse not as sexual assault but as the misuse of good intentions.

Graph 2. Data on participants' views on types of abuse

Participants' views on abuse perpetrators: In academic language, translate to English: Nearly all of the participants (86.66%) stated that perpetrators of abuse are generally men. This perception is prevalent worldwide. Especially in cases of sexual, physical, and emotional abuse of children, men tend to play a dominant role (Gannon & Rose, 2008; Sevim & Ataş, 2016; TTB, 2022). In cases of domestic abuse, figures such as fathers, stepfathers, and older brothers can be the perpetrators of these abuses. According to K4, abusers are described as follows: "Abuse is usually carried out by men against the opposite sex." Participant 6 (K6) expressed a similar view, stating, "Most of the abusers are men." Participant 10 (K10) shared their perspective by saying, "As a man, unfortunately, I have often seen that the perpetrators of abuse are usually my fellow men."

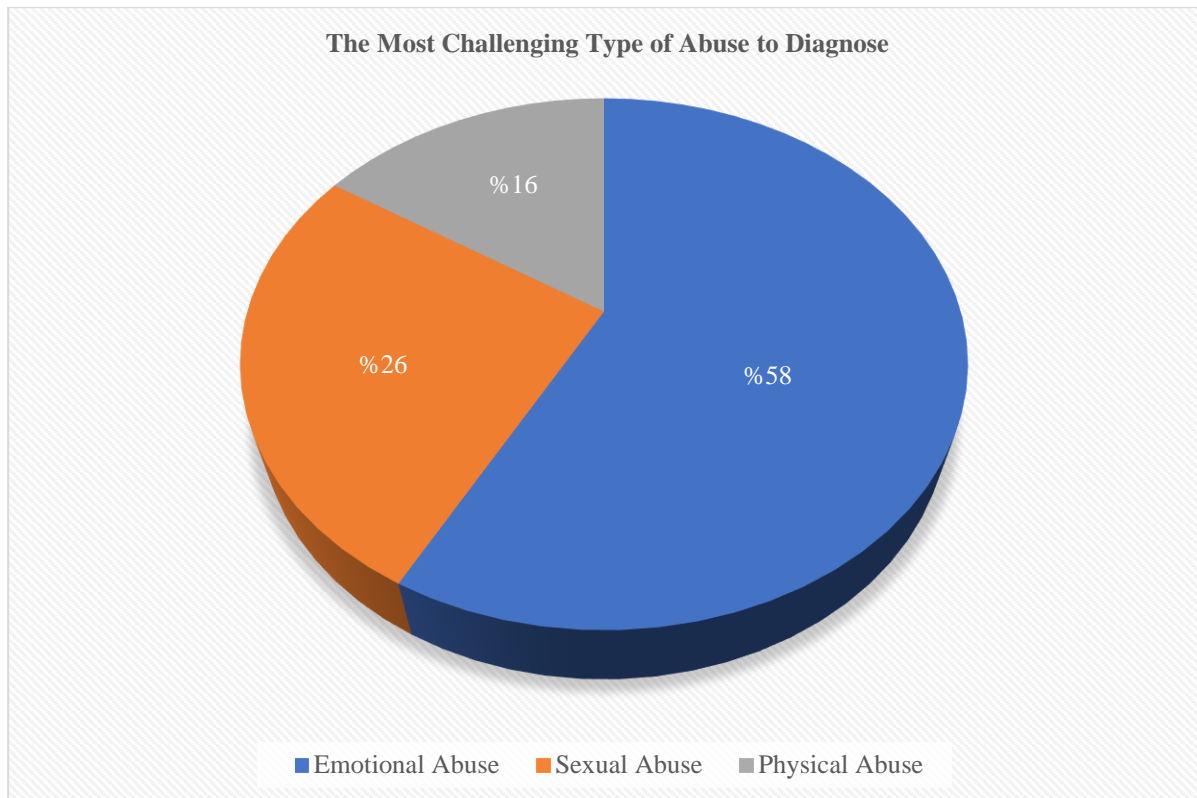

Graph 3. Data on participants' opinions towards abuse perpetrators

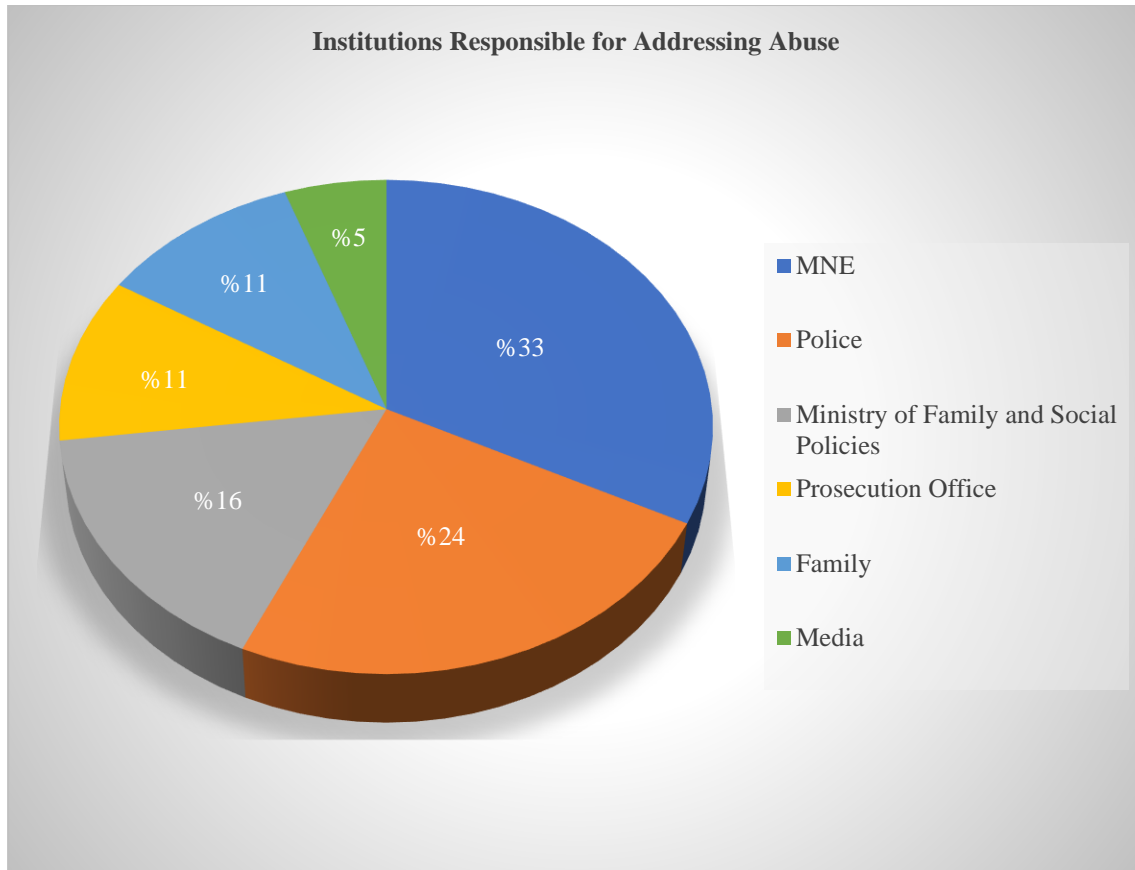
Opinions on educational leaders' thoughts regarding child abuse cases that occur in schools: Within the scope of this research question, the most challenging type of abuse to diagnose, the variables determining the institutions they hold responsible for abuse, and the awareness levels regarding abuse cases have emerged as prominent categories. The findings are explained in subheadings below:

Participants' opinions on the most challenging type of abuse to diagnose: In graph 4, participants' opinions on the most challenging type of abuse to diagnose are presented. Emotional abuse (58%) emerged as the most difficult type of abuse to diagnose. It was followed by sexual abuse (26%) and physical abuse (16%). Emotional abuse is also the least encountered type of abuse, as seen in graph 2. According to Participant 2 (P2), the most challenging type of abuse to diagnose is emotional abuse. They stated, "Emotional abuse may require expertise in diagnosing, while identifying sexual or physical abuse may be easier." Participant 4 (P4) expressed, "Sexual abuse is a form of abuse that is very apparent both physically and mentally, so it may be easier to diagnose." On the other hand, Participant 9 (P9) said, "Diagnosing emotional abuse requires separate expertise."

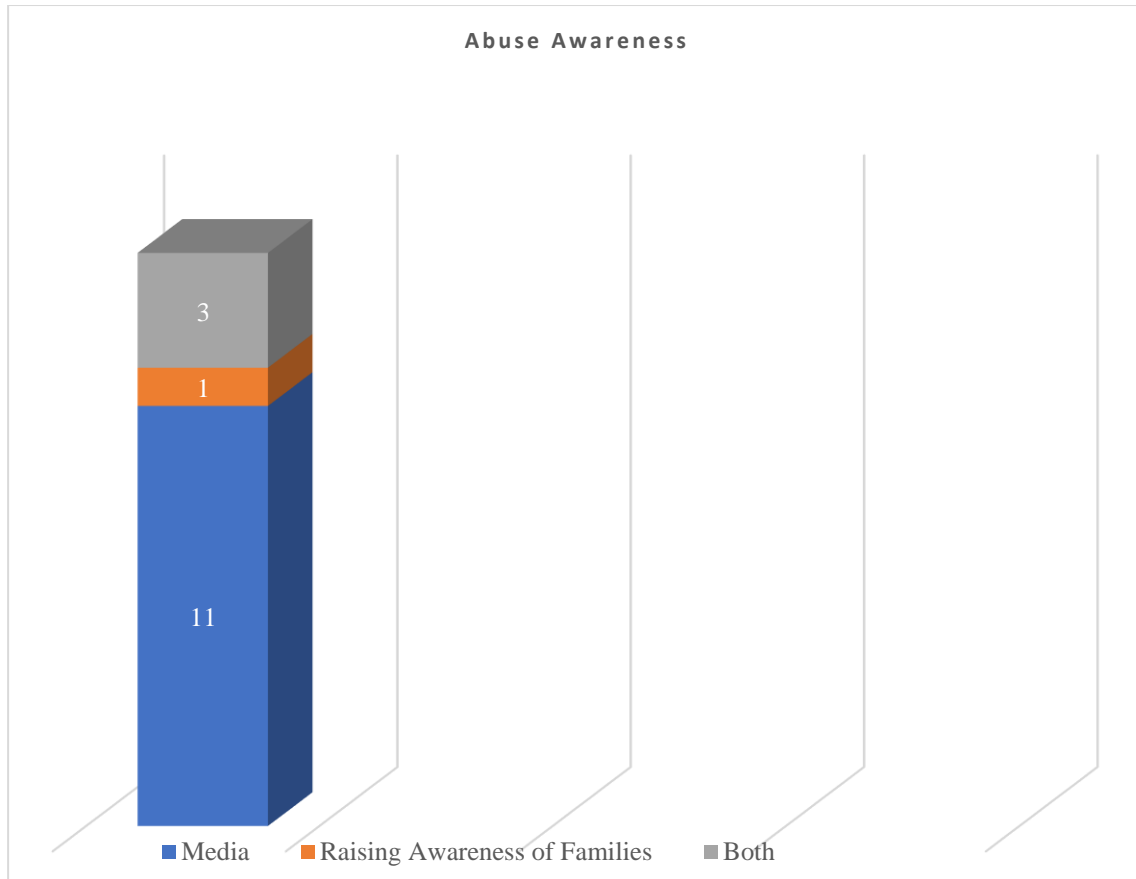
Graph 4. Data regarding the participants' opinions on the most challenging type of abuse to diagnose

Participants' views on the institutions they hold responsible for abuse: In graph 5, participants' views on the institutions they hold responsible for abuse are examined. According to the data, participants identify the Ministry of National Education (MNE) as the main institution responsible for addressing abuse and bearing the most significant responsibility, with 33%. 24% of the participants mentioned that the biggest responsibility concerning abuse lies with the Police Organization. However, whether the Police Organization bears responsibility before the Ministry of National Education in any abuse case is a subject of debate. Participant 5 (P5) indicated the Ministry of National Education by stating, "We can overcome many problems through education and awareness initiatives." Participant 8 (P8) has assigned primary responsibility to the Police Organization by expressing, "A reduction in the number of abuse cases can be achieved through more meticulous and sensitive work by law enforcement agencies." On the other hand, Participant 15 (P15) stated that awareness-raising efforts by the Ministry of Family and Social Policies can prevent abuse cases, emphasizing that the responsibility for addressing abuse lies with the Ministry of Family and Social Policies.

Graph 5. The data regarding participants' views on the institutions they hold responsible for abuse

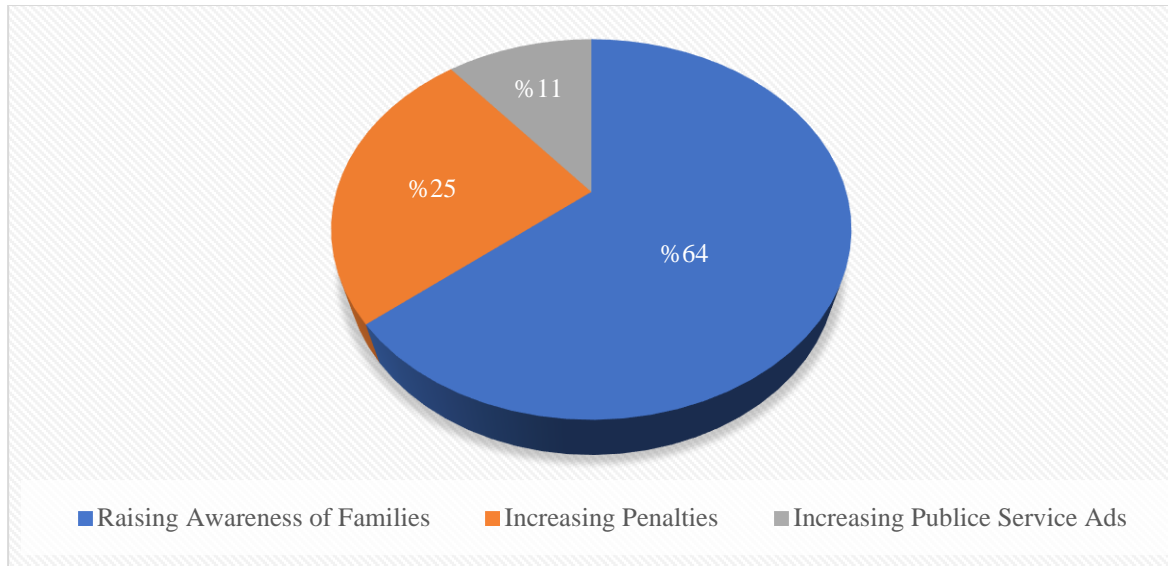
Opinions on the Factors Influencing Awareness of Abuse Cases: In Graph 6, participants' opinions on the factors influencing awareness of abuse cases are presented. The majority of participants (73.33%) attributed the increase in abuse cases or their increased visibility to media organizations. It was stated that pre-existing cases of abuse became more widely known through media outlets. On the other hand, only one participant mentioned that awareness of abuse cases was due to families becoming more informed. Three participants expressed their views on this matter, indicating that both media organizations and families becoming more aware were effective. Participant 3 (P3) stated: "As the media covers abuse cases more extensively, people's awareness of this issue also increases." Participant 11 (P11) stated, "Today, the increasing awareness of families and the more frequent coverage of this issue in the media have contributed to raising awareness of abuse cases."

Graph 6. Data regarding the participants' opinions on the variables that determine the awareness levels of abuse cases

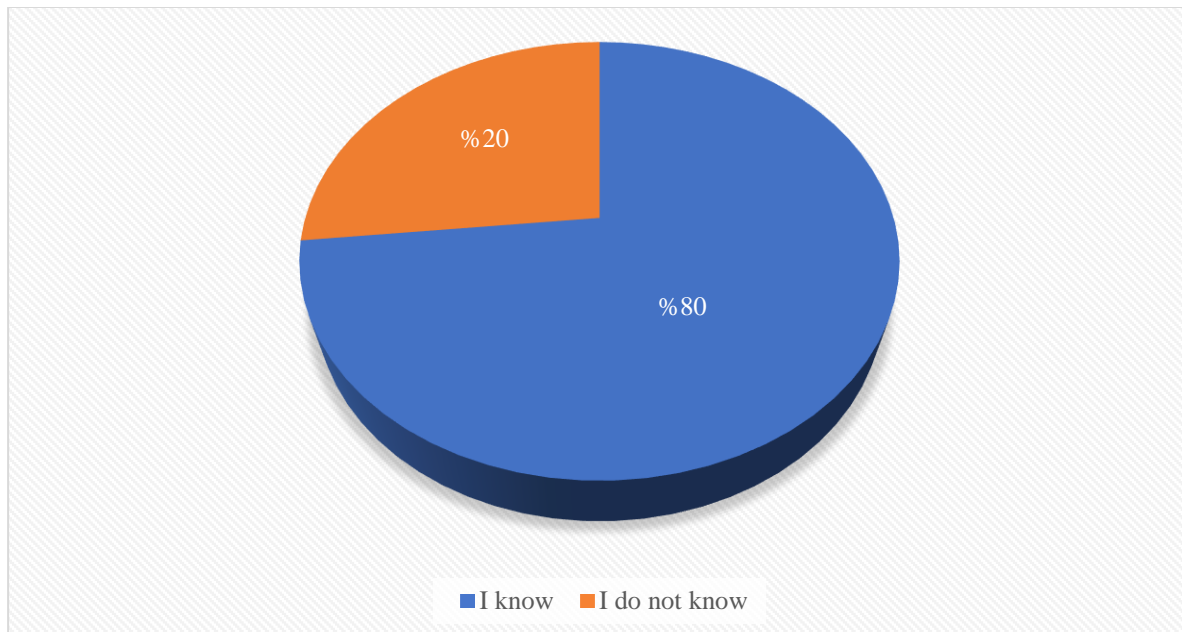
Opinions on recommendations made by educational leaders to prevent child abuse cases occurring in schools: In the scope of this research question, various categories emerged, including what can be done to prevent abuse cases, the paths to follow in case of abuse cases, a roadmap for handling abuse cases, and the need for education on abuse. The findings are explained below in subheadings:

Participant Views on Preventing Abuse Cases: In graph 7, participants emphasize that the most crucial factor in preventing or minimizing abuse cases is raising awareness among parents (64%). Participant 10 (P10) mentioned, "To prevent child abuse, the first step should be raising awareness among parents." On the other hand, Participant 14 (P14) expressed the opinion, "To prevent various crimes, including abuse, I believe that punishments should be much more deterrent."

Graph 7. Data on participants' opinions on what can be done to prevent abuse cases

Participant Views on the Paths to Follow in Case of Abuse Cases: In Figure 8, data related to participants' experiences with abuse cases and the roadmap to follow in such situations are presented. The majority of the participants (80%) have not encountered any abuse cases so far, and therefore, they mentioned that they do not know where to turn and what steps to take in a crisis situation. Participant 1 (P1) expressed their views by stating, "I have not come across a person who has been abused so far. If I encounter one, I don't know what to do." Participant 7 (P7) shared their experience, saying, "One of our students was abused by a parent. We immediately reported it to the police."

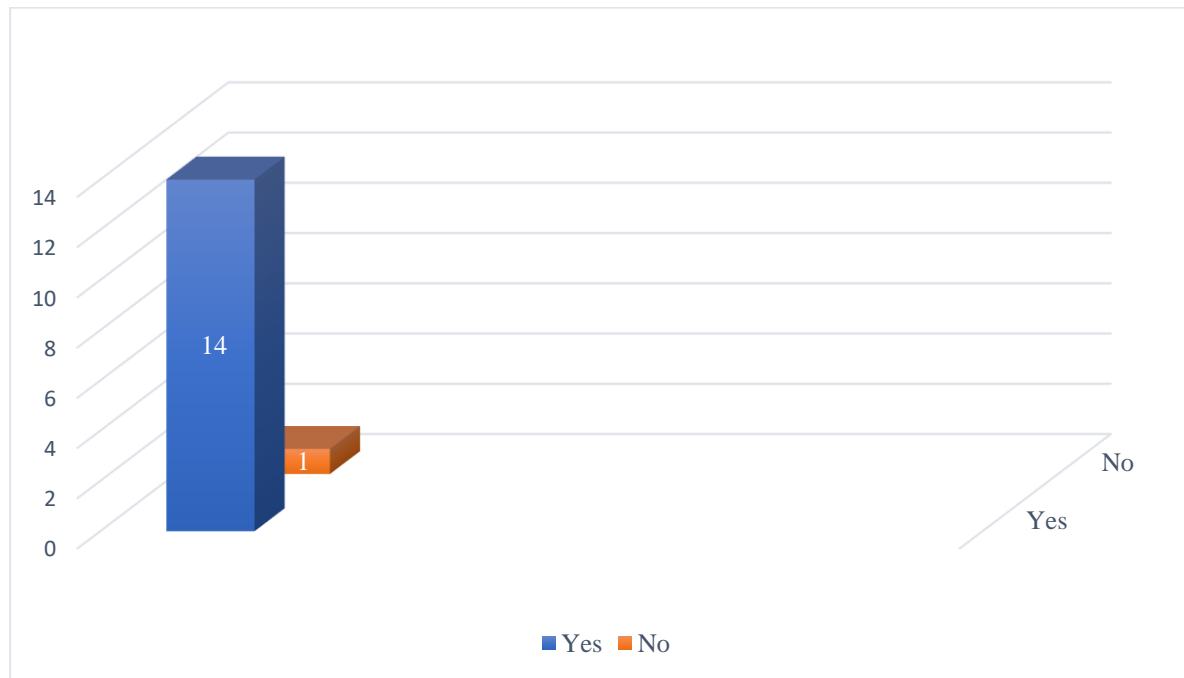

Graph 8. Data on the steps to be followed in case of abuse

Participants' Need for Training on Child Abuse: In graph 8, it was concluded that participants do not have any idea about where to turn in case of any abuse situation. In this context, Figure 9 reveals a similar pattern, with nearly all participants expressing a need for in-service training

related to child abuse (93.33%). Participant 6 (P6), regarding this matter, stated, "As a public servant, one of our legal responsibilities is to report abuse incidents to the competent authorities. However, I do not believe I have enough knowledge at this point." Another participant, Participant 12 (P12), who elaborated on this point, expressed the need for training, saying, "Throughout my undergraduate education and my professional career, I have not received any training on this issue. Consequently, I feel inadequate and lacking in this area." In-service training activities will be informative about the scope of these activities, how education leaders and teachers should respond if they encounter any abuse cases, and where to seek help.

Graph 9. Data regarding participants' needs for education about abuse

DISCUSSION, CONCLUSION, AND RECOMMENDATIONS

Abuse, regardless of its type, has a destructive and profound impact on individuals. When it comes to children, abuse requires even more careful consideration. Cases of sexual, physical, emotional abuse, and violence endured by children significantly affect their entire lives. Findings obtained as a result of this study, which examined the level of knowledge and awareness of education leaders regarding child abuse, are discussed below in line with the research questions:

From the findings, it can be observed that a majority of participants defined abuse as the misuse of goodwill, emphasizing a negative interpretation of abuse. Education leaders typically focus on emotional aspects rather than physical aspects when dealing with abuse. In the literature, it is noted that Guner, Guner and Sahan (2010) and Kara, Bicer, and Gokalp (2004) have also provided similar definitions of abuse. Therefore, it can be said that the participants have a basic level of awareness of the concept of abuse.

The findings indicate that participants are concerned with three different types of abuse: sexual, physical, and emotional abuse. These forms of abuse resemble the results of studies conducted

by Pelendecioglu & Bulut (2009) and Altun & Uzuner (2016). Furthermore, participants predominantly associate abuse with sexual abuse. Hence, it can be argued that the increased awareness about abuse in recent years initially centered on sexual abuse. However, it should not be forgotten that children often experience emotional or physical abuse at schools.

Participants' views point out that males are mainly considered as the perpetrators of abuse. These results are consistent with a study conducted by Dias, Smith, DeGue, Mazur, Li, Shaffer (2005). According to this study, abuse perpetrators are usually fathers or stepfathers. It can be concluded that despite the years passing, abuse perpetrators remain mostly the same. The reason men are more likely to engage in abuse than women can be attributed to their different mental and physical makeup compared to women.

The findings indicate that participants find it easier to diagnose sexual and physical abuse than emotional abuse. Although various studies have been conducted on sexual and physical abuse, the number of studies on emotional abuse is considerably lower. In the studies conducted, the content generally covers the definition, types, and measures to prevent emotional abuse (Ustundag, 2022). These results are consistent with the study findings.

Participants assign responsibility for handling abuse cases primarily to the Ministry of National Education (MEB) and the Police Organization. When it comes to child abuse, it is expected that the MEB is the first institution that comes to mind. In a study, Koca (2012) stated that teachers have an obligation to report to the competent authorities when they learn that a crime has been committed against one of their students. Similarly, Celiloglu (2018) and Kocturk (2018) also aimed to outline the responsibilities and duties of school staff to reduce and prevent abuse cases. Furthermore, a study conducted by Buber and Taylan (2023) emphasized that reports of abuse incidents made by schools and law enforcement agencies are quite high.

Participants place the primary responsibility for raising awareness about abuse cases on media organizations. In a study by Turk, Hamzaoglu, Yayak, and Senyuva (2021), it was emphasized that associating child abuse with specific professions is not sufficient to solve the problem and that it is important to consider abuse as a societal problem. It was suggested that informative public service announcements in written and visual media should be prepared. In recent years, the increased focus of media organizations on the issue aligns with these findings.

Participants emphasized the importance of raising awareness among parents as the most significant factor in preventing or minimizing abuse cases. They believe that parents should be informed to prevent child abuse. In addition, parents should be educated about what abuse is, what it encompasses, and what should be done in case of abuse. It is crucial to establish boundaries and convey these to the child with the help of family members, who are responsible for the care and supervision of children, including being conscious of abuse. Similarly, a study by Ustundag, Senol, and Magden (2015) concluded that parents lack sufficient knowledge about sexual abuse. This situation corroborates the findings of this study. It is essential to educate parents on which behaviors are risky for children, how to say no when necessary, and who and where to seek help in case of emergency (Kaytez, et al., 2018; Turkbay, et al., 1998).

As the initial response to abuse cases, especially child abuse, is crucial, education leaders should receive in-service and pre-service training in this regard. A module should be developed to provide information to education leaders about the Child Protection Law, signs of sexual abuse, and the units that should be contacted in case of encountering sexual abuse. Information

regarding the legal aspects (laws, sanctions, legal process, places for reporting, how to contact these places, rehabilitation process, etc.) should be included in educational programs.

As a country that has signed the Convention on the Rights of the Child, Turkey is committed to protecting children from maltreatment and working on related efforts at the international level. However, in Turkey, there is no educational or legal regulation regarding the roles of educators in preventing child abuse. Therefore, it is necessary to develop a module that also includes legal arrangements related to the roadmap that education leaders should follow in cases of child abuse.

In Turkey, the issue of child abuse requires comprehensive and multidisciplinary approaches involving professionals from various disciplines (pediatricians, psychologists, counselors, teachers, social workers, etc.). Preventing child abuse necessitates a collective effort by society, starting with education leaders, teachers, and other stakeholders who spend time with children. It is of utmost importance to increase awareness through workshops and trainings conducted by multi-disciplinary teams, consisting of child psychologists and professionals working in the field of child sexual abuse. These efforts should be coordinated to effectively handle potential abuse cases, considering their multidimensional nature. Therefore, it is crucial to raise awareness in society about children's rights and abuse, and to establish a national action plan against child abuse, ensuring better coordination between various institutions and individuals, including the Ministry of National Education, the Ministry of Health, the Ministry of Justice, the Ministry of Family and Social Policies, the Ministry of the Interior, the Ministry of Labor, the Turkish Medical Association, and the Bar Associations, as well as voluntary individuals and organizations.

In conclusion, education leaders, school counselors, and guidance counselors play a critical role in preventing, identifying, and intervening in child maltreatment. Counseling services in schools should not be provided randomly, and those who provide counseling should be qualified. In addition to education leaders, a similar study can be conducted with school guidance counselors, who are considered the second-degree responsible for handling abuse cases.

Ethical Text

In this article, research and publication ethics rules are followed. The responsibility of any violation regarding the article belongs to the author(s).

REFERENCES

- Acehan, S., Bilen, A., Ay M. O., Gülen, M., Avcı, A. & İçme, F. (2013). Çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), s.591-614.
- Adalı, N. (2007). *10-12 yaş grubu çocuk istismarı ebeveyn ve çocuk bilgilendirme çalışması* [Unpublished doctoral dissertation]. Ankara University.
- Aksel, Ş., & Irmak, T. Y. (2015). Çocuk cinsel istismarı konusunda öğretmenlerin bilgi ve deneyimleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 373-391.
- Altun, T., ve Uzuner, F. (2016). Sınıf öğretmenlerinin özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin eğitimine yönelik görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 44, 33-49.
- Aral, G. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*.
- Aral, N. (1997). *Fiziksel istismar ve çocuk*. Tekışık Veb Ofset Tesisleri.

- Aydın, İ. (2018). Türkiye’de çocuk istismarı ve çocuk işçiliği. *İş ve Hayat*, 4(7), 65-81.
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *DEUHFED*, 9(1), 23-28.
- Beter, Ö. (2010). *Türkiye ve İngiltere’de çocuk koruma sistemleri* [Unpublished doctoral dissertation]. Hacettepe University.
- Brassard, M. R., Rivelis, E., & Diaz, V. (2009). School-based counseling of abused children. *Psychology in the Schools*, 46(3), 206-17.
- Bulut, I. (1996). *Genç anne ve çocuk istismarı*, Bizim Büro.
- Büber, Ö., & Taylan, H. H. (2023). Çocuk ihmal ve istismarında ebeveynlerin farkındalık düzeyleri. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 3(1), 89-111.
- Can-Yaşar, M., İnal Kızıltepe, G., & Kandır, A. (2014). Öğretmen adaylarının çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıkları. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi-Journal of Theoretical Educational Science*, 7(3), 286-303
- Celiloğlu, B. (2018). *Çocuk istismarı ve ihmali farkındalık ölçeklerinin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ile okul öncesi öğretmen adaylarının farkındalık düzeylerinin incelenmesi* [Unpublished doctoral dissertation]. Necmettin Erbakan University.
- Creswell, J.W. (2016). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Celepler Matbaacılık.
- Deveci, E. & Açıık, Y. (2003). Çocuk istismarı nedenlerinin incelenmesi. *Arşiv*, (12), 396-405.
- Dias, M. S., Smith, K., DeGuehery, K., Mazur, P., Li, V., & Shaffer, M. L. (2005). Preventing abusive head trauma among infants and young children: A hospital-based, parent education program. *Pediatrics*, 115(4), e470.7
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırmalarda yöntemler*. Anı Yayıncılık.
- Erol, D. (2015). *Okulöncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin, çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıkları (Eskişehir il örneği)* [Unpublished doctoral dissertation]. Anadolu University.
- Gannon, T. A., & Rose, M. R. (2008) Female child sexual offenders: towards integrating theory and practice. *Aggress Violent Behav*, 13, 442- 461.
- Güner, Ş. İ., Güner, S., & Şahan, M. H. (2010). Çocuklarda sosyal ve medikal bir problem; İstismar. *Van Tıp Dergisi*, 17(3), 108-113.
- Hancı, İ. H. (2002). *Adli tıp ve adli bilimler*. Seçkin yayıncılık.
- Kara, B., Biçer, Ü. & Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*; 47, 140-151.
- Karadoğan, U. C. (2019). “Çocuk ve çocukluk” kavramının tarihsel süreçte değerlendirilmesi. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(7), 195-226.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*, Nobel Yayınevi.
- Kaytez, N. Yüceliyiğit, S. & Kadan, G. (2018). Çocuğa yönelik istismar ve çözüm önerileri. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 18-24.
- Kenny, M.C. (2001). Child abuse reporting: Teachers' perceived deterrents. *Child Abuse & Neglect*, 25(1), 81-92.
- Kenny, M.C. (2004). Teachers' attitudes toward and knowledge of child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 28(12), 1311-1319.
- Koca, M. (2012). Çocuk istismarında ihbar yükümlülüğü. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(1), 113-128.

- Koçtürk, N. (2018). Çocuk ihmalini ve istismarını önlemede okul çalışanlarının sorumlulukları. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 38-47.
- Kozcu, Ş. (1991), "Çocuk İstismarı ve İhmali" Aile Yazıları 3. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Bilim Serisi, 5(3), 379-390.
- Kürklü, A. (2012). *Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri* [Unpublished master's thesis] Afyon Kocatepe University
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turani, Trans.). Nobel Yayıncılık.
- Merriam, E. J. & Tisdell, S. B. (2016). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey-Bass.
- McIntyre, T. C. (1987). Teacher awareness of child abuse and neglect. *Child Abuse & Neglect*, 11(1), 133-135. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(87\)90042-1](https://doi.org/10.1016/0145-2134(87)90042-1)
- McKee, B. E., & Dillenburger, K. (2009). Child abuse and neglect: Training needs of student teachers. *International Journal of Educational Research*, 48(5), 320-330.
- Newberger, C. M., & Cook, S. J. (1983). Ebeveyn farkındalığı ve çocuk istismarı: Kentsel ve kırsal örneklerin bilişsel-gelişimsel analizi. *Amerikan Ortopsikiyatri Dergisi*, 53(3), 512-524. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1983.tb03395.x>
- Pala, B. (2011). *Geleceğin öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve farkındalık düzeyleri*. [Unpublished master's thesis]. Osmangazi University.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation* (No. 4). Sage.
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Sage.
- Polat, O. (2000). Duygusal istismar nedir? *Çocuk Forumu Dergisi*, 3(1).
- Pelendecioğlu, B., & Bulut, S. (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 9(1), 50-62.
- Sağır, M., & Gözler, A. (2013). Sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik görüşleri ve farkındalık düzeyleri. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 67-102.
- Sevim, Y. & Ataş, S. (2016). Üniversite gençlerinde şiddet eğilimliliği ve öğrencilerin aile içi şiddete bakış açıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 285-302.
- Schapiro, T. (1999). What is a child?. *Ethics*, 109(4), 715-738.
- Tıraşçı, Y. & Gören, S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74.
- TTB, (2022). <https://www.ttb.org.tr/eweb/adli/>
- Tugay, D. (2008). *Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri* [Unpublished doctoral dissertation]. Marmara University.
- Türk, B., Hamzaoğlu, N., Yayak, A., & Şenyuva, G. (2021). Çocuk istismarı ve ihmali hakkında bilgi ve farkındalık düzeyinin incelenmesi: Kesitsel araştırma. *Türkiye Klinikleri Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi*, 18(3), 205-2014.
- Türkbay, T., Söhmen, G., & Söhmen, T. (1998). Çocuk ve ergenlerde cinsel kötüye kullanım: Klinik bulguları, olası sonuçları ve önleme. *3P Dergisi*, 6(1), 49-54.
- Ünal, F. (2008). Ailede çocuk istismarı ve ihmali. *TSA Dergisi*, 1, 9-18
- Üstündağ, A. (2022). Ebeveynlerin cinsel istismardan korunma eğitimine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Current Perspectives in Social Sciences*, 26(1), 118-129.
- Üstündağ, A., Şenol, F., & Mağden, D. (2015, May 12). *Ebeveynler çocuk istismarına yönelik bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve bilinçlendirilmesi* [Conference presentation]. Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi "Erken Müdahale".
- Ültay, E., Akyurt, H., & Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 188-201.

- Walsh, K., Bridgstock, R., Farrell, A. & Schweitzer, R. (2005). *Critical factors in teachers' detecting and reporting child abuse and neglect: Implications for practice. A project funded by the Abused Child Trust Final Report.* http://eprints.qut.edu.au/777/1/ACT_Complete_Report.pdf
- Yaşar, M., & Şenol, B. (2015). Öğretmen adaylarının çocuğa yönelik cinsel istismar tutumlarının incelenmesi. *3rd National Congress of Child Development and Education* (Congress Book), <https://dergipark.org.tr/en/pub/husbfd/issue/7893/103887>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.

"International Journal of New Approaches in Social Studies - IJONASS" is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Eğitim Liderlerinin Çocuk İstismarına Yönelik Bilgi ve Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi

Öz:

Gerek sosyolojik gerekse psikolojik etkileri nedeniyle istismarın teşhisi, minimum hasarla atlatılması ve olabildiğince en aza indirgenmesi hayati önem taşımaktadır. Son yıllarda kayda değer artış gösteren okul içi istismar vakalarında krizi yönetme, önleme, teşhis ve bildirim gibi durumlar istismar olaylarının tanınması ve durdurulması açısından oldukça önemlidir. İstismar konusunda ise kilit noktayı okullarda görev yapan öğretmenler ve eğitim liderleri oluşturmaktadır. Bu araştırma, eğitim liderlerinin çocuk istismarı hakkında bilgi ve farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcı grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Karabük il merkezinde görev yapan 15 eğitim lideri oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşmenin kullanıldığı araştırma kapsamında toplanan veriler içerik analizi aracılığıyla çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda eğitim liderlerinin çocuk istismarı konusunda doğru ancak eksik bilgilere sahip olmakla birlikte; istismar karşısında nasıl bir yol izleyecekleri ve nasıl davranacakları konusunda bilgi ve farkındalıklarının düşük düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçların eğitim liderlerinin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerinde istismar konusuna da yer verilmesinin gerekliliğine işaret ettiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim lideri, çocuk, istismar, okul.

GİRİŞ

Çocuk, insan yaşamının belirli bir evresini temsil eden bir terimdir. Genellikle doğumdan ergenlik dönemine kadar olan yaş aralığını kapsar (Schapiro, 1999). Çocuk, henüz fiziksel, duygusal ve toplumsal açıdan yetişkinlik ve olgunluk seviyesine erişmemiş bir bireydir. 20 Kasım 1989 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilk maddesinde; şahsın erken bir zaman diliminde reşitliği söz konusu değilse, on sekiz yaşına ulaşınca kadar her birey çocuk kabul edilirken, on sekiz yaşını doldurmuş diğer bir anlatımla on dokuzundan gün almaya başlamış bireyler genç (yetişkin) kabul edilmektedir. Ancak bu ifadelerin kültürel ve toplumsal faktörlere göre değişkenlik gösterebildiği de unutulmamalıdır (Karadoğan, 2019).

Genel olarak çocuklar, toplumların geleceğini şekillendiren, büyüme, gelişme ve öğrenme süreçlerini deneyimledikleri bir dönemi temsil ederler. Bu nedenle, çocukların sağlıklı ve destekleyici bir çevrede büyümeleri ve gelişmeleri büyük önem taşır. Öte yandan çocukların yaşam süreçlerinde karşılaşılabileceği olumsuz olaylar içerisinde istismar da bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre istismar; iyi niyetin kötüye kullanımı olarak tanımlanmaktadır. Çocuk istismarı ise ebeveynlerin ya da çocuğa bakmakla yükümlü olan yetişkinlerin, kaza dışında herhangi bir nedenle çocuğun fiziksel, ruhsal ve duygusal gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek, beden ve ruh sağlığına zarar verecek şekilde davranmasıdır (Kaytez, vd., 2018). Çocuk istismarı konusunda kritik nokta, yapılan hareket veya davranışın çocuğun zihinsel, fiziksel, psikososyal gelişiminin ve sağlığının olumsuz yönde etkileniyor olmasıdır. Alanyazına bakıldığında çocuk istismarı fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, ekonomik istismar olarak dört ana başlık altında toplandığı dikkati çekmektedir (Aral, 2001).

Fiziksel istismar en kapsamlı tanımı ile bir çocuğun kaza dışı yaralanmasıdır. Fiziksel istismar en kolay tanı koyulabilecek olan istismar türüken, cinsel istismar ise tanı konulması en zor

olan istismar türü olarak nitelendirilmektedir. Cinsel istismarın sıklıkla görüldüğü ailelerde erken yaşta anne-baba olma, boşanma, alkol ve madde kullanımı ile şiddet gibi belli başlı patolojik özellikler dikkat çekmektedir (Adalı, 2007; Beter, 2010; Bulut, 1996; Hancı, 2002; Kara, vd., 2004; Kozcu, 1991; Ünal, 2008). Cinsel istismara uğramış çocuklarda kaygı bozuklukları, kâbuslar, fobiler sıklıkla görülmektedir. Diğer bir istismar türü olan duygusal istismar cinsel ve fiziksel istismar ile var olabildiği gibi bu iki istismar türü ortadan kalktığında da varlığını devam ettirebilmektedir. Duygusal istismara maruz kalmış çocuklarda saldırganlık, özgüven kaybı, zihinsel ve fiziksel gelişim geriliği, gerginlik gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir (Tıraşçı & Gören, 2007). Ekonomik istismar ise bakmakla yükümlü kişilerin çocukları çalıştırarak onlar üzerinden kazanç elde etmesi veya çocukların fiziksel ve duygusal açıdan gelişimlerini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde çalışması ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalışması veya çalıştırılması olarak tarif edilmektedir (Aydın, 2018).

Çocuk istismarı konusu oldukça hassas bir konu olmakla beraber kökeni insanlık tarihinde oldukça eskilere dayanmaktadır. Buna rağmen uluslararası anlamda bir problem olarak algılanıp, çözüm arayışlarına gidilmesi ise yaklaşık yüz yıllık bir süreyi kapsamıştır. Hindistan ve Çin gibi nüfusun kalabalık olduğu ülkelerde bebeklerin nehirlere atılması, çocukların köle olarak satılması, kurban edilmeleri ve insanlık dışı muamelelere maruz kalmaları, Roma toplumunda çocukları satma hatta öldürme izni veren kanunlar bulunması, kız çocuklarının diri diri gömülmesi gibi birçok çocuk istismarı vakası bulunmaktadır (Pelendecioğlu & Bulut, 2009).

Çocuk istismarı ile ilgili ilk tıbbi değerlendirme 1860 yılında Fransız adli tıp profesörü Ambres Tardieu tarafından yapılmıştır. Ambres Tardieu, Paris Tıp Akademisinde yürüttüğü çalışmada, cinsel ve fiziksel istismar sonucu dövülerek öldürülen otuz iki çocuk üzerinden konuyu ilk kez gündeme taşımıştır. 1946 yılına gelindiğinde Caffey tarafından “Caffey Sendromu”; 1961 yılında da Kempe tarafından “Hırpalanmış Çocuk Sendromu” literatüre eklenmiştir. 1970’lerde cinsel istismarın önemi kavranırken, 1980’lerden sonra ise duygusal istismarın da en az diğer istismar türleri kadar önem arz ettiği ortaya çıkmıştır (Acehan, vd., 2013).

Çocuk istismarı kapsamlı bir olgu olmasına karşın çocuğa yönelik istismar kapsamında fiziksel istismar ön plana çıkmaktadır. Örneğin Aral (1997) yaptığı çalışmada çocukların %65,72’sinin anne ya da babası tarafından fiziksel istismara uğradıklarını tespit etmiştir. Öte yandan Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırmasına göre; Türkiye’de yaşayan 7-18 yaşlar arasındaki çocukların yüzde 56’sının fiziksel istismara uğradığı anlaşılmaktadır (Büyükyazıcı vd, 2010, akt. Aydın, 2018).

Çocuk istismarı için bazı risk faktörleri bulunmaktadır. Bu risk faktörleri toplumsal riskler, aile ile ilgili riskler, çocukla ilgili risklerden oluşmaktadır. Toplumsal riskler arasında yüksek işsizlik, fakirlik ve suç oranı ile sosyal servislerin yokluğu ve azlığı başı çekerken; aile ile ilgili risk faktörlerinin arasında tek ebeveyn, üvey ebeveyn, duygusal yetersizlik, zayıf iletişim, çocuklukta fiziksel ve cinsel istismar, alkol veya uyuşturucu bağımlılığı gibi risk faktörleri bulunmaktadır. Çocuklarla ilgili risk faktörleri arasında ise düşük doğum ağırlığı, engellilik durumu ve prematüre ön plana çıkmaktadır (Deveci & Açık, 2003).

Çocuk istismarı konusu oldukça hassas ve çok dikkat edilmesi gereken bir konudur. İstismarın önlenmesi ve sürecin yönetilmesi konusunda öğretmenler de önemli rollere sahip olduklarından okul temelli müdahalelerin bir kısmı da onlara yöneliktir. Öncelikli olarak risk gruplarının belirlenmesinde öğretmenler çocuklarla birebir iletişimde bulunan kişiler olarak önemli bir

konumdadırlar. Çünkü istismar edilen çocuklar diğer çocuklara göre daha fazla davranışsal, duygusal sorunlar ve öğrenme sorunları yaşadıkları için bu çocukların erken dönemde rehberlik ve danışmanlık hizmetleriyle belirlenmesi, yakından takip edilmesi ve gerekli birimlere yönlendirilmesinde aktif bir rol üstlenmeleri gerekmektedir (Brassard Rivelis & Diaz, 2009).

Türkiye açısından durum değerlendirildiğinde her bir çocuğun on iki yıllık zorunlu eğitim kapsamında evlerinden ziyade okulda vakit geçirdikleri görülmektedir. Bu nedenle çocuk istismarını önlemede eğitim kurumlarına, bu kurumlarda görev yapan öğretmen ve eğitim liderlerine büyük sorumluluk düşmektedir. Öte yandan eğitim kurumları çocuk istismarının yaşandığı yerler olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Eğitim çağındaki çocuklarla yakından etkileşim kuran öğretmenlerin konuya ilişkin farkındalıklarının artırılması önleyici tedbirler açısından öncelikliyen (Tugay, 2008) bu noktada asıl sorumluluk ise eğitim liderlerine düşmektedir. Dolayısıyla eğitim liderlerinin başlıca görevleri; istismar ve ihmali önleyici tedbirler almak, güvenli bir okul ortamı oluşturmak, kriz anında sağlıklı bir süreç yönetimi sağlamak, paydaş eğitimleri, adli boyuta hâkimiyet ve toplumsal bilinci artırıcı çalışmalara yer vermektir (Koçtürk, 2018).

İlgili uluslararası ve ulusal literatür tarandığında çocuk istismarı ve eğitim liderlerini konu edinen birtakım araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Bunlar içerisinde Newberger ve Cook (1983) tarafından yürütülen araştırmada çocuk istismarı konusunda ebeveyn farkındalığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. McIntyre (1987) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmeline yönelik farkındalıkları incelenmiştir. Dias, Smith, DeGuehery, Mazur, Li, Shaffer (2005) tarafından yürütülen bir başka çalışmada, istismar uygulayıcılarının genellikle kimlerden oluştuğu tespit edilmeye çalışılmıştır. McKee ve Dillenburger (2009) tarafından birlikte yürütülen araştırmada çocuk istismarı ve ihmeline yönelik öğretmen adaylarının ihtiyaçları tespit edilmiştir. Kürklü (2012) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmeline yönelik farkındalık düzeyleri belirlenmiş, Can-Yaşar, İnal-Kızıltepe & Kandır (2014) tarafından yürütülen çalışmada ise öğretmen adaylarının fiziksel istismara ilişkin farkındalıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Öte yandan Erol (2015) tarafından yürütülen araştırmada okulöncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin istismar belirtilerine karşı farkındalık düzeyleri ortaya konulurken, Üstündağ, Şenol ve Maden'in (2015) yaptıkları araştırmada ebeveynlerin çocuk istismarına yönelik bilgi düzeyleri belirlenmiştir. Yaşar & Şenol'un (2015) araştırmasında öğretmen adaylarının çocuğa yönelik cinsel istismara ilişkin tutumları incelenmişken, Kaytez, Yücelyiğit ve Kadan, (2018) tarafından yapılan araştırmada çocuk istismarı ve çeşitleri incelenmiştir.

Görüldüğü üzere literatürde yapılan ve burada bir kısmı sunulan araştırmalarda eğitimin farklı paydaşlarının çocuk istismarı hakkındaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin ortaya konulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Ancak okullarda sistemin işleyişinden ve sağlıklı bir eğitim-öğretim ortamının hazırlanmasından sorumlu olan eğitim liderlerinin çocuk istismarına yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerinin neler olduğuna yönelik yapılan araştırmalarda nicelik ve nitelik açısından birtakım sınırlılıklar bulunduğu dikkati çekmektedir. Dolayısıyla bu araştırmayla ilgili literatürde bulunan eksiklik giderileceğine, eğitim liderlerine, öğretmenlere, öğrencilere ve araştırmacılara çocuk istismar vakalarının önüne geçilmesinde ve mağdurların haklarının savunulmasında yol göstericilik yapılacağına ve gelecek araştırmalara esin kaynağı olunacağına inanılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı eğitim liderlerinin çocuk istismarına yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerini ortaya koymaktır. Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Eğitim liderlerinin istismar kavramına ve içeriğine yönelik düşünceleri nelerdir?
2. Eğitim liderlerinin okullarda meydana gelen çocuk istismarı vakalarına yönelik düşünceleri nelerdir?
3. Eğitim liderlerinin okullarda meydana gelen çocuk istismarı vakalarının önlenmesine yönelik önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bütün nitel araştırmalar anlamın nasıl inşa edildiğiyle ilgiliyken temel nitel araştırmanın öncelikli amacı bu anlamları açığa çıkarmak ve yorumlamaktır (Merriam, 2018). Temel nitel araştırma, nitel araştırma türlerinin tamamını içine alan bir niteliktedir. Bilindiği gibi nitel araştırma, belirli bir tasarıma sıkıştırılmadan temel nitel araştırma olarak yürütülebilmektedir. Eğitim alanında nitel yöntemle yürütülen çoğu saha araştırması, kökeninde yorumlayıcıdır. Araştırmacılar temellendirilmiş kuram, olgubilim, örnek olay, anlatı araştırması veya etnografi gibi özel bir araştırma tasarımı benimsemek yerine daha esnek bir araştırma tasarımı kullanabilmektedirler. Bu esnek tasarım jenerik, temel veya yorumlayıcı olarak tanımlanabilmektedir. Ancak bütün nitel araştırmalar yorumlayıcı olduğundan ve jenerik ifadesi de belirsiz bir anlama yol açabileceğinden, temel nitel araştırma ifadesinin bu araştırmalar için daha uygun olacağı ifade edilmiştir. Temel nitel araştırmanın ana hedefi, sosyal etkileşimler sonucu inşa edilen anlamın yorumlanması ve ortaya konulmasıdır (Merriam & Tisdell, 2016). Bu araştırmada diğer nitel araştırma tasarımlarına göre daha kapsayıcı olması ve esnek bir çerçeve sunmasının yanı sıra örneklem grubuna ulaşma zorluğu ve önceden görüşmeye katılmayı kabul eden eğitim liderlerinin daha sonra araştırmaya katılmayı reddetmeleri gibi sınırlılıklar da etkili olmuştur.

Çalışma Grubu

Bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örneklemesine seçilmiştir. Bilindiği gibi tipik durum örneklemesine (typical case sampling) nitel araştırmalarda sıklıkla başvurulmaktadır. Bu yöntem, araştırmacının belirli bir durumu veya fenomeni anlamak için tipik ve temsil edici örnekleri seçmesine, dolayısıyla araştırmanın ele aldığı durumu veya fenomeni en iyi şekilde simgeleyen örneklerden faydalanılmasına olanak sağlar. Bu örnekler analiz için kapsamlı ve anlamlı veriler sunmalı, aynı zamanda da araştırmanın hedeflediği özelliklere sahip olmalıdır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Derinlemesine araştırma yapmaya fırsat tanınması ve bilgi açısından zengin durumları ortaya koymayı sağlaması gibi nedenlerle araştırmada tipik durum örneklemesi kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu, MEB'e bağlı Karabük ili merkez ilçesinde bulunan devlet okullarında görev yapan 15 eğitim lideri oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcılarına ait veriler Tablo 1'de gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların 5'i kadın, 10'u ise erkektir. Katılımcıların yaş aralıkları 39 ile 60 arasında değişmektedir. Öte yandan mesleki deneyimler noktasında 12 ila 35 yıl arasındaki dönemler ön plana çıkarken, görev yapılan okul türlerinde ise 6 ilkokul, 6 ortaokul ve 3 lise eğitim liderinin varlığı dikkati çekmektedir.

Tablo 1. Katılımcılara ait bilgiler

Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Mesleki Deneyim (Yıl)	Görev Yaptığı Okul Türü
K1	Kadın	48	26	İlkokul
K2	Kadın	39	16	Ortaokul
K3	Kadın	51	28	İlkokul
K4	Kadın	35	12	Ortaokul
K5	Kadın	41	17	Ortaokul
K6	Erkek	57	35	Lise
K7	Erkek	51	29	Lise
K8	Erkek	44	20	Ortaokul
K9	Erkek	40	17	İlkokul
K10	Erkek	42	18	Ortaokul
K11	Erkek	55	23	İlkokul
K12	Erkek	55	20	İlkokul
K13	Erkek	39	14	Ortaokul
K14	Erkek	48	25	Lise
K15	Erkek	60	35	İlkokul

Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi

Temel nitel araştırmada veriler, mülakat, gözlem ve dokümanlar aracılığıyla toplanabilir (Merriam ve Tisdell, 2016: 24). Bu araştırmada veriler yarı yapılandırılmış ve yönlendirici olmayan görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Bilindiği gibi görüşme sözlü iletişim yoluyla gerçekleştirilen bir veri toplama tekniğidir (Karasar, 2002). Görüşme formu tekniği, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır (Patton, 1987). Görüşmeler çoğunlukla açık uçlu sorulara dayanır. Buna ilaveten, önceden hazırlanmış görüşme protokolüne bağlı olarak sürdürme fırsatı tanınması ile farklı bireylerden sistematik ve karşılaştırılabilir bilgiyi belirli bir forma dayalı bir şekilde elde etmeye olanak sağlaması nedeniyle araştırmada yarı yapılandırılmış görüşmeden yararlanılmıştır.

Bir araştırmanın, bilimsel bir nitelik kazanabilmek için geçerlilik ve güvenilirlik kriterlerine dayalı bir değerlendirmeye tabi tutulmalıdır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu doğrultuda görüşme formu geliştirilirken öncelikle ilgili literatür taranmıştır. İkinci aşamada oluşturulan taslak yarı yapılandırılmış görüşme formu 1 eğitim bilimlari uzmanı, 2 insan hakları eğitimi uzmanı ve 1 dil uzmanının görüşüne sunulmuştur. Araştırmanın üçüncü aşamasında taslak görüşme formu ön uygulama amacıyla örneklem grubuna dâhil edilmeyen üç eğitim liderine uygulanmıştır. Ön uygulamanın ardından görüşme formunda yer alan soruların ele alınan konuyu kapsayıp kapsamadığı, soruların herkes tarafından açık ve net bir şekilde anlaşılır olup olmadığı incelenmiştir. Alınan geribildirimler doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formuna son hali verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında öncelikle örneklem grubu ile gerekli ön görüşmeler yapılmıştır. Farklı zamanlarda eğitim liderlerinin odalarında yüz yüze yürütülen görüşmeler, 2021-2022 eğitim-öğretim döneminde araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara araştırmanın amacı ve önemi hakkında bilgiler verilmiştir. Katılımcılara ön bilgilendirme yapıldıktan sonra

gönüllülük ve gizlilik esasına dayalı olarak süreç yürütülmüştür. Verimli bir şekilde soruları cevaplandırmaları için katılımcılara belirli bir süre verilmiştir. Her bir görüşme yaklaşık on beş dakikalık bir zaman diliminde tek oturumda bitirilmiştir. Veriler kaydedilmesinde ses kayıt cihazından faydalanılmıştır. Ses kayıtları düz yazıya çevrilmiş ve katılımcıların teyidi de alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizi, “hacimli olan nitel materyali alarak temel tutarlılıkları ve anlamları belirlemeye yönelik herhangi bir nitel veri indirgeme ve anlamlandırma çabası” olarak ifade edilmektedir (Patton, 2014, s. 453). Konuya ilişkin genel eğilimin ortaya konulması ve ileride yapılacak bu tür araştırmalara yol göstermesi gibi amaçları gerçekleştirmeye imkân vermesi nedeniyle araştırmada içerik analizinin kullanılması tercih edilmiştir (Ültay, vd., 2021).

Araştırma kapsamında elde edilen veriler çözümlenirken öncelikle kod ve temalar oluşturulmuştur. Sonuçlar belirlenen bu temalar etrafında birleştirilmiş olup yinelenme sıklıkları (frekansları) ve yüzdelik oranları tablolar halinde açıklanmıştır. Oluşturulan kod ve temalara ilişkin eğitim bilimleri ve insan hakları eğitimi alan uzmanı iki kişinin görüşlerine başvurulmuş ve uyumları kontrol edilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler tanım, ayırım ölçütü, fayda, boyut ve karşılaşılabilecek olası sorunlar olarak kategorilere ayrılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan eğitim liderlerinin ifadelerinden alıntılar yapılmış ve takma isimler verilerek (K1, K2, K3...) kodlanmıştır.

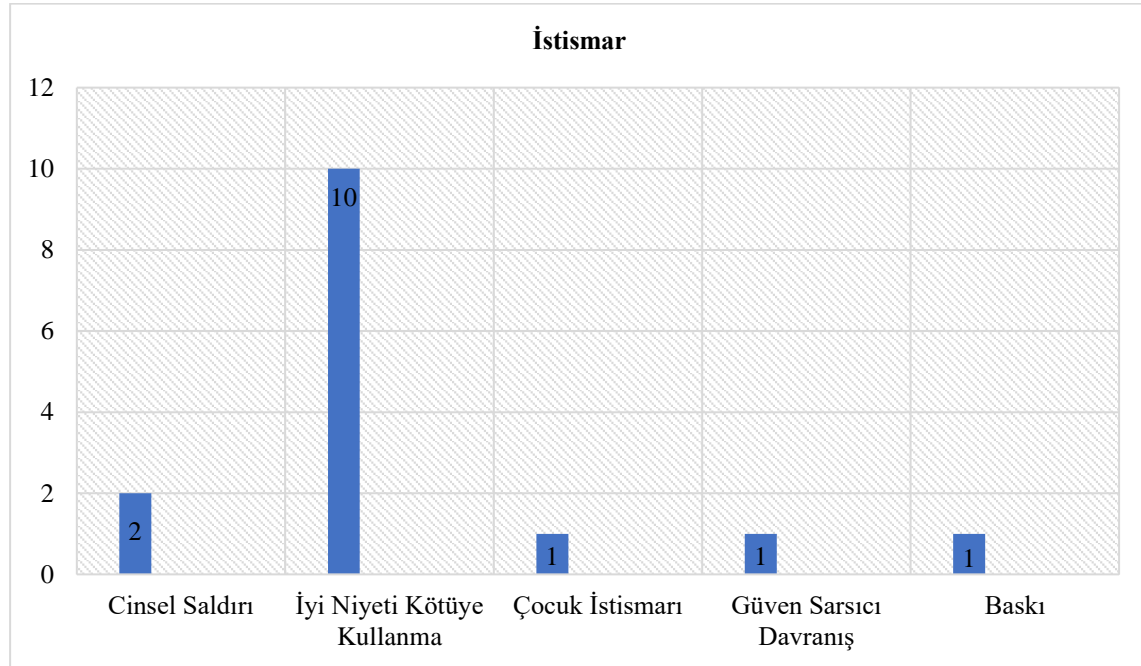
Araştırma verilerinin geçerliğini ve güvenilirliğini sağlamada inandırıcılık (iç geçerlik), aktarılabilirlik (dış geçerliğini), teyit edilebilirlik (dış güvenilirliğini) ve tutarlılık (iç güvenilirliğini) yollarına başvurulmuştur. Bu bağlamda araştırmanın inandırıcılığını sağlamak amacıyla katılımcılara ilişkin birtakım bilgilere yer verilmiştir. Katılımcıların belirtmiş oldukları görüşlerden ifadeler yer verilerek aktarılabilirlik koşulu gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen tüm veriler tutarlılığı sağlamak amacıyla doğrudan paylaşılmış ve tüm veriler ilgililerin inceleyebilmesi için saklanarak teyit edilebilirlik koşulu sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca verilerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla üçgenleme (triangulation) yöntemlerinden araştırmacı üçgenlemesi kullanılmıştır. Üçgenleme genel olarak, “Kaynaklardan delillerin incelenmesiyle bilginin farklı veri kaynaklarını gösterir ve temaların tutarlı bir doğrulamasını inşa etmek için kullanılmaktadır.” (Creswell, 2016, s. 201). Araştırmacı üçgenlemesi ise, verilerin toplanması aşamasından analizi ve yorumlanması aşamasına kadar olan süreçte birden fazla araştırmacının bulunmasıdır (Denzin, 1978, akt. Başkale, 2016). Bu bağlamda Miles ve Huberman formülü ($\Delta = C \div (C + \square) \times 100$) kullanılarak araştırmacılar dışında bir sosyal bilgiler alan eğitimi uzmanınca veriler çözümlenmiş ve uyuma bakılmıştır. Bu formülde Δ : Güvenirlik katsayısını, C: Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısını, $\square$: Üzerinde görüş birliği sağlanmayan terim sayısını ifade etmektedir ve iki kodlayıcı arasındaki görüş birliği oranının en az % 80 olması gerekmektedir (Baltacı, 2017). Bu araştırmada araştırmacılar arasındaki güvenirlik katsayısı %87 olarak bulunmuş ve veri analizi güvenilir olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma verilerinin analizi sonucunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir:

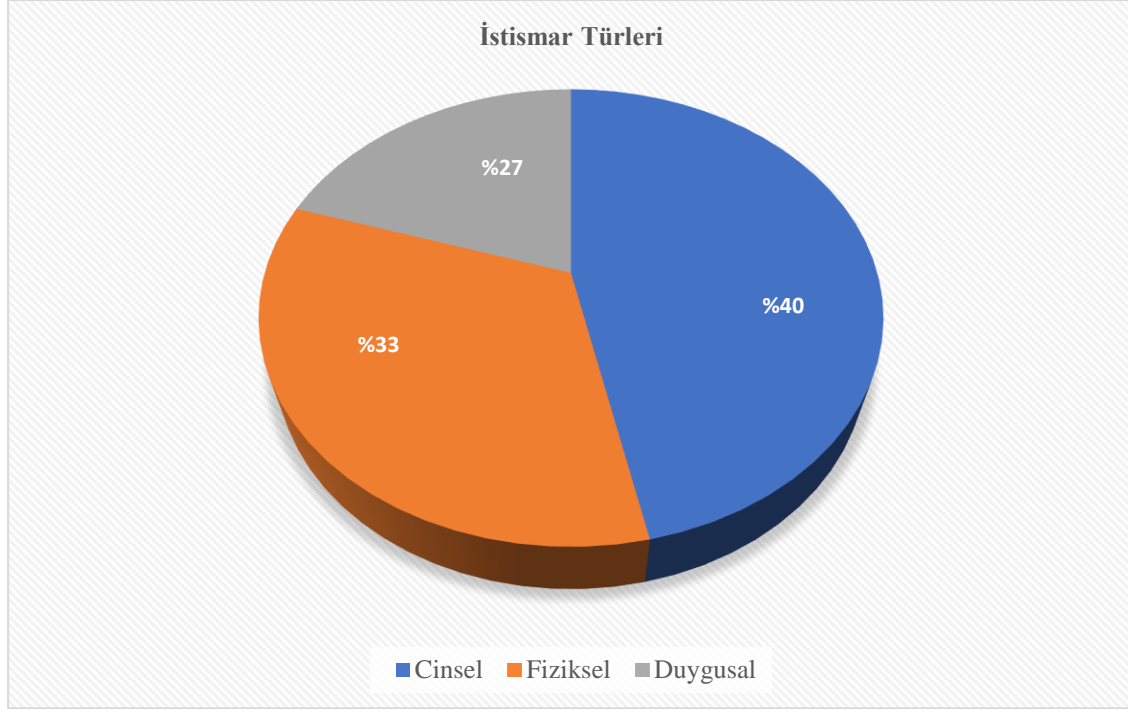
Eğitim liderlerinin istismar kavramına ve içeriğine yönelik düşüncelerine yönelik görüşler: Bu araştırma sorusu kapsamında istismarın ne olduğu, türleri ve uygulayıcıları kategorileri ön plana çıkmıştır. Ulaşılan bulgular aşağıda alt başlıklar halinde açıklanmıştır:

Katılımcıların istismar kavramına yönelik görüşleri: Grafik 1’de görüldüğü üzere istismarı, iyi niyetin kötüye kullanılması olarak savunan katılımcıların oranı (%66) oldukça fazladır. İstismarı, cinsel saldırı (%13,33), çocuk istismarı (%6,66), güven sarsıcı hareket (%6,66) ve baskı (%6,66) olarak tanımlayanların oranı ise oldukça düşüktür. Katılımcı 7 (K7)’ye göre istismar: “İyi niyetin kötüye kullanılması durumudur.” Bu ifade kavramın TDK tarafından yapılan tanımıyla birebir örtüşmektedir. Burada dikkat çekici olan nokta istismarı iyi niyetin kötüye kullanılması olarak görenlerin çoğunluğunun erkeklerden oluşmasıdır. Öte yandan Katılımcı 15 (K15)’e göre istismar: “Cinsel saldırdır.”

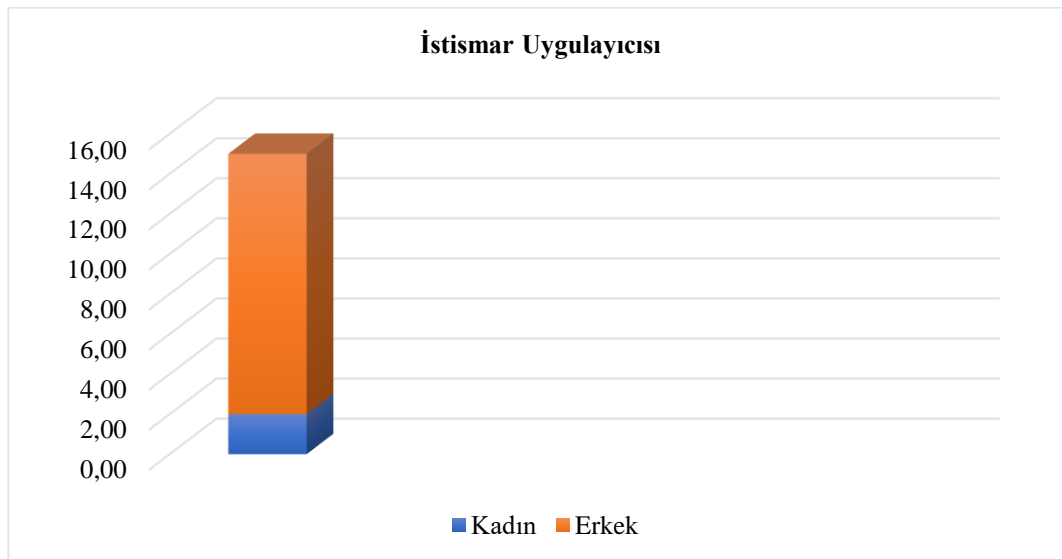
Grafik 1. Katılımcıların istismar kavramına yönelik görüşlerine ilişkin veriler

Katılımcıların istismar türlerine yönelik görüşleri: Grafik 2’de katılımcıların istismar türlerine yönelik görüşlerine yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların %40’ı en bilinen istismar türü olarak cinsel istismarı ilk sırada göstermiştir. Katılımcı 1 (K1)’e göre en bilinen istismar türü, “İstismar denilince akla ilk olarak cinsel istismar geliyor.” şeklinde ifade edilmiştir. Cinsel istismarın ardından ise sırasıyla fiziksel (%33) ve duygusal (%27) istismar gelmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta Grafik 1’de istismar denildiğinde akla ilk gelen iyi niyetin kötüye kullanılması durumuyken; istismar türleri sıralamasında cinsel istismarın en çok bilinen istismar türü (%40) olarak ön plana çıkmış olmasıdır. Bu iki tema arasında bir uyumsuzluk bulunmaktadır. Öte yandan Katılımcı 13 (K13) en çok bilinen istismar türünü, “Fiziksel istismar benim en çok karşılaştığım, bildiğim istismar türü.” olarak dile getirmiştir. Katılımcı 14 (K14) aynı soruya, “Çocukken sıklıkla duygusal istismara maruz kalmıştım. Bu nedenle cevabım duygusal istismar.” şeklinde bir cevap vermiştir. Katılımcılar en yaygın istismar türünün cinsel istismar olduğunu savunurken; istismarı cinsel saldırı olarak değil de iyi niyetin kötüye kullanılması olarak adlandırmaktadır.

Grafik 2. Katılımcıların istismar türlerine yönelik görüşlerine ilişkin veriler

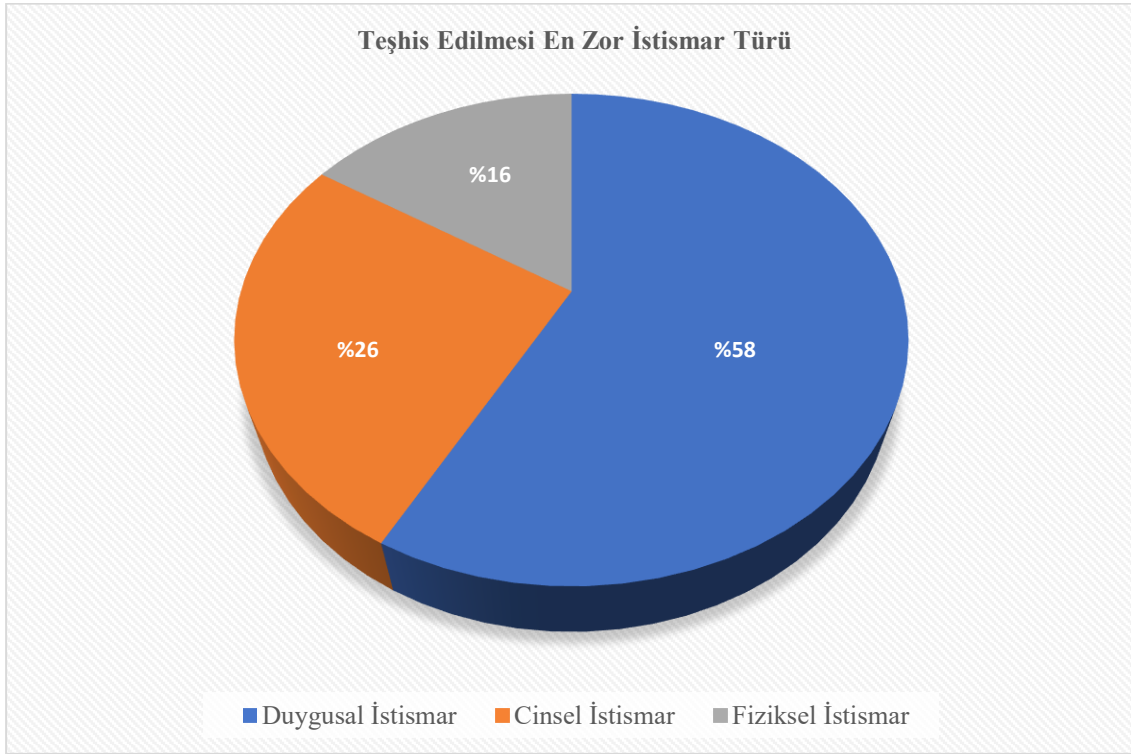
Katılımcıların istismar uygulayıcılarına yönelik görüşleri: Katılımcıların tamamına yakını (%86,66), istismar uygulayanların genellikle erkekler olduğunu belirtmiştir. Dünya genelinde de böyle bir algı bulunmaktadır. Özellikle çocuklara uygulanan cinsel, fiziksel ve duygusal istismar olaylarında erkekler başat rolü oynamaktadır (Gannon & Rose, 2008; Sevim & Ataş, 2016; TTB, 2022). Aile içi istismarlarda da baba, üvey baba, abi gibi figürler bu istismarların uygulayıcıları olabilmektedir. K4'e göre istismar uygulayıcıları: "Genellikle erkekler tarafından karşı cinse istismar uygulanır." Katılımcı 6 (K6) benzer bir ifadeyle "En çok istismar uygulayanlar erkeklerdir." şeklinde görüş belirtmiştir. Katılımcı 10 (K10) ise, "Bir erkek olarak maalesef genellikle istismar uygulayıcılarının hemcinslerim olduklarını gördüm." diyerek görüşlerini ifade etmiştir.

Grafik 3. Katılımcıların istismar uygulayıcılarına yönelik görüşlerine ilişkin veriler

Eğitim liderlerinin okullarda meydana gelen çocuk istismarı vakalarına yönelik düşüncelerine yönelik görüşler: Bu araştırma sorusu kapsamında en zor teşhis edilen istismar türü, istismar konusunda sorumluluk yükledikleri kurumlar ile istismar vakalarına yönelik farkındalık düzeylerini belirleyen değişkenler kategorileri ön plana çıkmıştır. Ulaşılan bulgular aşağıda alt başlıklar halinde açıklanmıştır:

Katılımcıların en zor teşhis edilen istismar türüne yönelik görüşleri: Grafik 4'te katılımcıların en zor teşhis edilen istismar türüne yönelik görüşlerine yer verilmiştir. Buna göre duygusal istismar (%58), teşhis edilmesi en zor istismar türü olarak ortaya çıkmıştır. Bu istismar türünü cinsel istismar (%26) ve fiziksel istismar (%16) takip etmiştir. Duygusal istismar aynı zamanda en az rastlanan istismar türüdür. Grafik 2'de de bu durum görülmektedir. Katılımcı 2 (K2)'ye göre en zor teşhis edilen istismar türü: "Duygusal istismardır. Cinsel ya da fiziksel istismarı teşhis etmek kolay olabilir ama duygusal istismarı tanıma noktasında uzmanlık gerekebilir." Katılımcı 4 (K4)'e göre ise: "Cinsel istismar bedenen ve ruhen kendini çok belli eden bir istismar şeklidir, dolayısıyla teşhis edilmesi daha kolaydır." Öte yandan Katılımcı 9 (K9): "Duygusal istismarı teşhis etmek için ayrı bir uzmanlık gerekir." şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

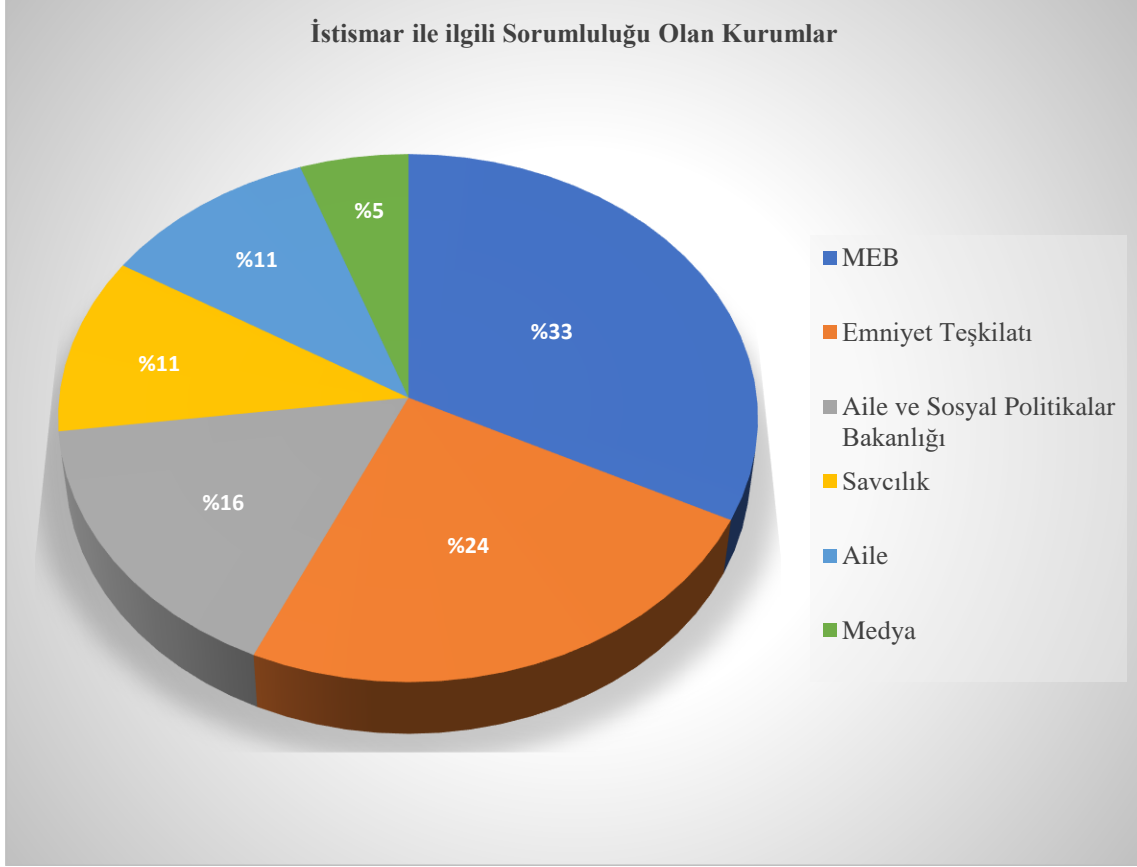

Grafik 4. Katılımcıların en zor teşhis edilen istismar türüne yönelik görüşlerine ilişkin veriler

Katılımcıların istismar konusunda sorumluluk yükledikleri kurumlara yönelik görüşleri: Grafik 5'te katılımcıların istismar konusunda sorumluluk yükledikleri kurumlara yönelik görüşleri incelenmiştir. Buna göre katılımcılar istismarla ilgili sorunların çözüm noktası ve en çok sorumluluk üstlenmesi gereken kurum olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nı (MEB) (%33) işaret etmektedir. %24'lük kısım ise istismar ile ilgili en büyük sorumluluğun Emniyet Teşkilatına düştüğünü belirtmiştir. Ancak herhangi bir istismar durumunda MEB'den önce Emniyet Teşkilatının sorumluluğun olup olmadığı tartışma konusu olmaktadır. Katılımcı 5 (K5): "Eğitim ve farkındalık çalışmaları yoluyla birçok sorunun üstesinden gelebiliriz." diyerek MEB'i işaret

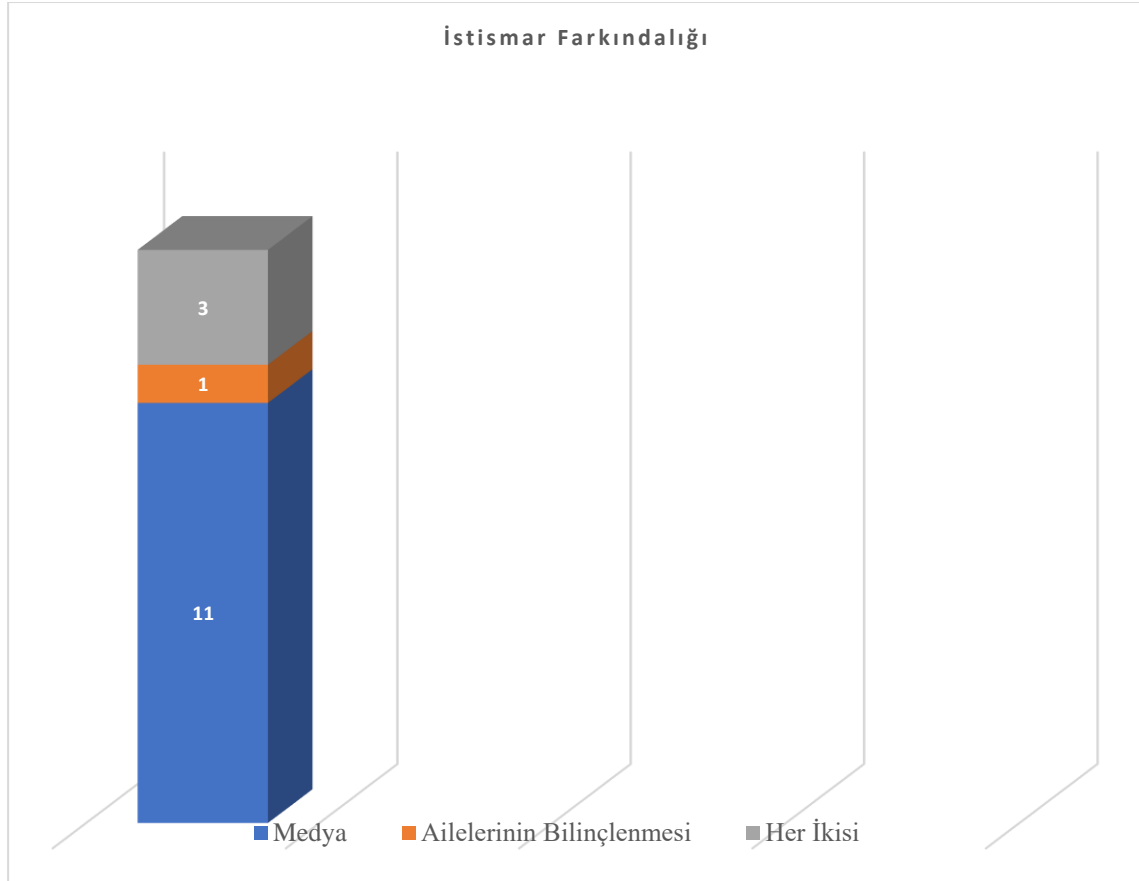

etmiştir. Katılımcı 8 (K8) ise: “Emniyet güçlerinin daha titiz ve hassas çalışmaları sonucunda istismar vakalarının sayısı azaltılabilir.” şeklinde görüş belirterek öncelikle Emniyet Teşkilatına sorumluluk yüklemiştir. Öte yandan Katılımcı 15 (K15): “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yapılacak bilinçlendirme çalışmaları sayesinde istismar vakalarının önüne geçilebilir.” diyerek istismar konusunda sorumluluğun Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına ait olduğunu belirtmiştir.

Grafik 5. Katılımcıların istismar konusunda sorumluluk yükledikleri kurumlara yönelik görüşlerine ilişkin veriler

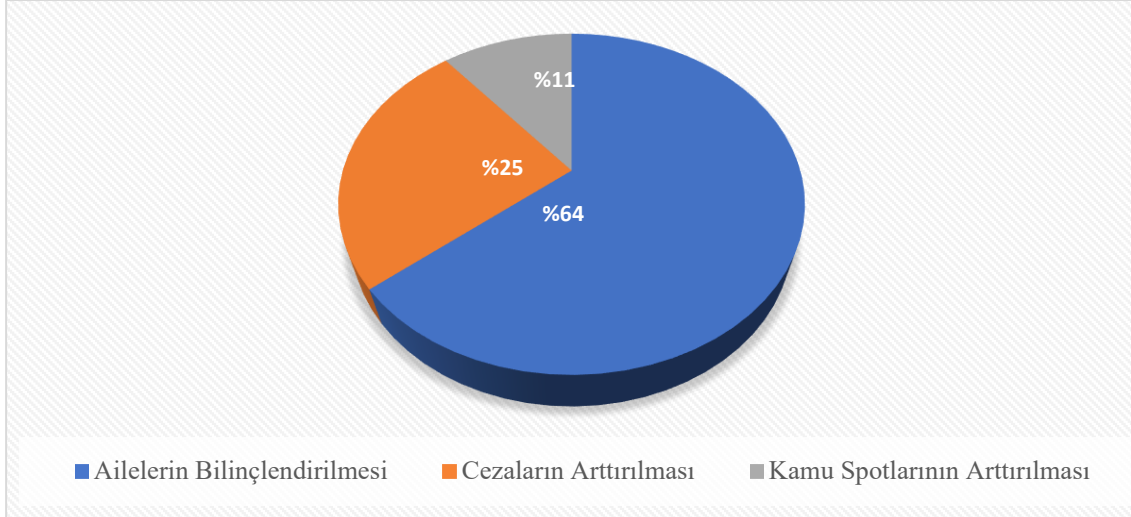
Katılımcıların istismar vakalarının farkındalık düzeylerini belirleyen değişkenlere yönelik görüşleri: Grafik 6’da katılımcıların istismar vakalarının farkındalık düzeylerini belirleyen değişkenlere yönelik görüşlerine yer verilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu (%73,33) istismarın artmasının veya daha görünür hale gelmesinin sebebini medya kuruluşlarına bağlamıştır. Önceden de var olan istismarın medya kuruluşları aracılığı ile daha bilinir hale geldiği belirtilmiştir. Diğer yandan yalnızca bir katılımcı istismar vakalarındaki farkındalığın ailelerin bilinçlenmesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Üç katılımcı ise bu konudaki görüşlerini ifade ederken hem medya kuruluşlarının hem de ailelerin bilinçlenmesinin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcı 3 (K3) konu hakkında şöyle demiştir: “Medya istismar olaylarının üstüne gittikçe bu olayları haber yaptıkça insanların da bu konuya ilişkin farkındalıkları da artmış oluyor.” Katılımcı 11 (K11) ise “Günümüzde gerek ailelerin daha bilinçli hale gelmesi gerekse bu konunun medyada kendine daha sık yer bulması istismar vakalarına yönelik farkındalıkların da artmasını sağladı.” şeklinde düşüncesini açıklamıştır.

Grafik 6. Katılımcıların istismar vakalarının farkındalık düzeylerini belirleyen değişkenlere yönelik görüşlerine ilişkin veriler

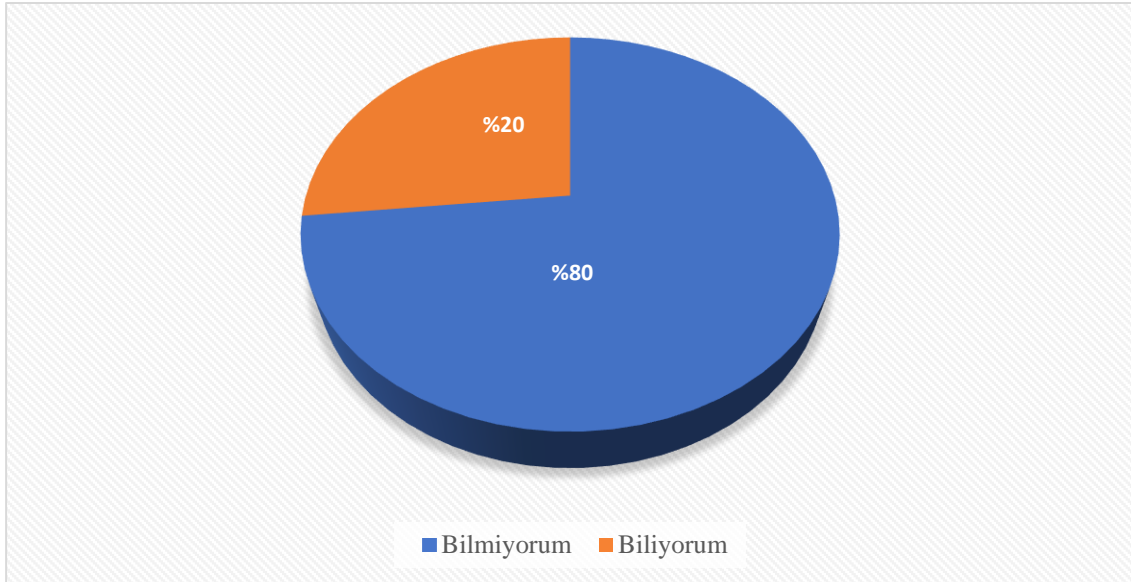
Eğitim liderlerinin okullarda meydana gelen çocuk istismarı vakalarının önlenmesine yönelik önerilerine yönelik görüşler: Bu araştırma sorusu kapsamında istismar vakalarının önlenmesi için neler yapılabileceği, istismar vakaları durumunda izlenmesi gereken yollar, istismar vakaları durumunda izlenecek yol haritası ve istismar konusunda eğitim alma ihtiyaçları kategorileri ortaya çıkmıştır. Ulaşılan bulgular aşağıda alt başlıklar halinde açıklanmıştır:

Katılımcıların istismar vakalarının önlenmesi için yapılabilecekler: Grafik 7’de katılımcılar istismar vakalarının önlenmesi veya en aza indirilmesinde en önemli faktörün ailelerin bilinçlendirilmesi (%64) olduğu vurgulanmaktadır. Katılımcı 10 (K10): “Çocuk istismarının önüne geçebilmek için öncelikle anne ve babaları bilinçlendirmek gerekir.” demiştir. Öte yandan Katılımcı 14 (K14) ise: “İstismar da dâhil birçok suçun önüne geçilebilmesi için cezaların çok daha caydırıcı olması gerektiğini düşünüyorum.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Grafik 7. Katılımcıların istismar vakalarının önlenmesi için yapılabileceklere yönelik görüşlerine ilişkin veriler

Katılımcıların istismar vakaları durumunda izlenmesi gereken yollar: Grafik 8’de katılımcıların istismar vakalarıyla karşılaşma durumu ve izlenecek yol haritasına ilişkin veriler yer almaktadır. Katılımcıların büyük bir bölümü (%80) bugüne kadar herhangi bir istismar vakasıyla karşı karşıya kalmadıkları, dolayısıyla ihtiyaç duymadıkları için kriz anında nereye başvuracaklarını, nasıl bir yol izleyeceklerini bilmediklerini ifade etmiştir. Katılımcı 1 (K1): “Bugüne kadar istismara uğramış bir kişiyle karşılaşmadım. Karşılaşırsam da ne yaparım bilmiyorum.” diyerek görüşlerini ifade etmiştir. Katılımcı 7 (K7) ise: “Bir öğrencimiz velisi tarafından istismara uğramıştı. Hemen polise haber vermiştik.” demiştir.

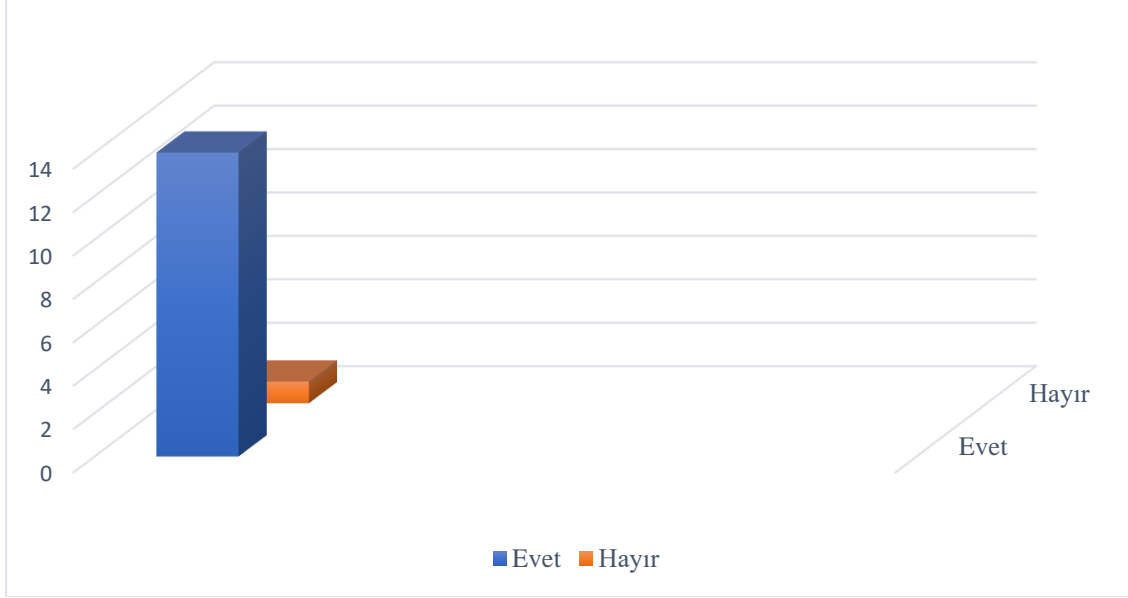

Grafik 8. İstismar vakaları durumunda izlenmesi gereken yollara ilişkin veriler

Katılımcıların istismar konusunda eğitim alma ihtiyaçları: Grafik 8’de katılımcıların herhangi bir istismar durumunda nereye başvuracakları hakkında herhangi bir fikre sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda Grafik 9’da da benzer şekilde katılımcıların neredeyse tamamının istismar ile ilgili bir hizmet içi eğitim faaliyetine ihtiyaç duydukları (%93,33) görülmektedir. Konuya ilişkin olarak Katılımcı 6 (K6); “Kamu görevlisi olarak yasal sorumluluklarımızdan biri de istismar olaylarını yetkili mercilere bildirmek. Ama bu noktada

yeteri kadar bilgi sahibi olduğumu düşünmüyorum.” demiştir. Bu noktada görüşünü açıklayan başka bir Katılımcı 12 (K12) “*Lisans eğitimim süresince ve meslek hayatımda bu konuda herhangi bir eğitim almadım. Dolayısıyla kendimi bu alanda yetersiz ve eksik hissediyorum.*” diyerek eğitim ihtiyacını dile getirmiştir. Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin kapsamı, eğitim liderlerinin, öğretmenlerin herhangi bir istismar vakasıyla karşılaşmaları durumunda nasıl tepki vermeleri ve nereden yardım almaları gerektiği hususlarında bilgilendirici olacaktır.

Grafik 9. Katılımcıların istismar konusunda eğitim alma ihtiyaçlarına yönelik veriler

Grafik 8. İstismar vakaları durumunda izlenmesi gereken yollara ilişkin veriler

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

İstismar hangi türde olursa olsun insanlar üzerinde yıkıcı ve derin izler bırakıcı bir etkiye sahiptir. Söz konusu çocuk olduğunda ise istismarın üzerinde çok daha fazla düşünülmesi gerekmektedir. Çocukların uğramış olduğu cinsel, fiziksel, duygusal istismar ve şiddet onların tüm hayatlarını derinden etkileyen bir olgudur. Eğitim liderlerinin çocuk istismarına yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerinin incelendiği bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular araştırma soruları doğrultusunda aşağıda tartışılmıştır:

Bulgulardan katılımcıların istismar kavramına yönelik tanımlarında, eğitim liderlerinin büyük bir bölümünün istismarı iyi niyetin kötüye kullanılması şeklinde bir tanımlama yaptıkları görülmektedir. Eğitim liderlerinin istismarı genellikle fiziksel olarak değil duygusal olarak ele aldıkları görülmüştür. Literatüre bakıldığında Güner, Güner ve Şahan (2010) ve Kara, Biçer ve Gökalp (2004) tarafından da istismar kavramına yönelik benzer bir tanım yapıldığı görülmektedir. Bu noktadan hareketle katılımcıların, istismar kavramına ilişkin temel düzeyde farkındalık sahibi oldukları ifade edilebilir.

Bulgulardan katılımcıların istismar türlerine ilişkin üç farklı istismar türüne odaklandıkları görülmektedir. Bu istismar türleri cinsel, fiziksel ve duygusal istismardır. Bu görüşlerin ilgili literatürdeki araştırmalardan Pelendecioğlu & Bulut (2009) ile Altun ve Uzuner (2016) tarafından yürütülen araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermesi oldukça önem arz etmektedir. Öte yandan katılımcılar istismarı çoğunlukla cinsel istismar olarak düşünmektedir. Buradan hareketle istismar konusunda son yıllarda artış gösteren farkındalığın ilk olarak cinsel

istismar üzerinde odaklandığı ileri sürülebilir. Ancak okullarda çocuklar duygusal veya fiziksel istismara daha fazla maruz kaldığı da unutulmamalıdır.

Bulgulardan, katılımcıların istismar olaylarının uygulayıcıları olarak çoğunlukla erkekleri işaret ettikleri görülmektedir. Bu sonuçlar Dias, Smith, DeGuehery, Mazur, Li, Shaffer (2005) tarafından yürütülen araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Söz konusu araştırmanın sonuçlarına göre istismarın uygulayıcıları genellikle baba veya üvey babalardır. Bu noktadan hareketle yıllar geçse de istismar uygulayıcılarının aynı kaldığı söylenebilir. Erkeklerin kadınlara oranla çok daha fazla istismara başvurmasının nedeni olarak mental ve fiziksel olarak kadınlardan daha farklı bir yapıya sahip olmaları gösterilebilir.

Bulgulardan, katılımcıların cinsel ve fiziksel istismarı duygusal istismara nazaran çok daha kolay teşhis edebildikleri anlaşılmaktadır. Cinsel istismar, fiziksel istismar ve duygusal istismar türleriyle ilgili yapılan çeşitli çalışmalar bulunmasına rağmen duygusal istismar hakkında yapılan çalışmaların sayısının oldukça az olduğu, söz konusu araştırmaların içeriğinin genellikle duygusal istismarın tanımı, çeşitleri, bu istismarın önüne geçebilmek için yapılması gerekenler şeklinde olduğu belirlenmiştir (Üstündağ, 2022). Bu sonuçlar araştırmanın sonuçlarını doğrular niteliktedir.

Bulgulardan, katılımcıların istismar konusunda sorumluluğu MEB ve Emniyet Teşkilatına yükledikleri görülmektedir. Söz konusu çocuk istismarı oluğunda akla gelen ilk kurumun MEB olması beklenen bir durumdur. Koca (2012) çalışmasında öğretmenlerin kamu görevi yapması nedeniyle öğrencilerden birisine karşı istismar suçunun işlendiğini öğrendiklerinde durumu yetkili makamlara bildirmek gibi bir yükümlülüklerinin söz konusu olduğunu belirterek araştırma sonuçlarını destekler bir sonuca ulaşmıştır. Celiloğlu (2018) ve Koçtürk (2018) tarafından yürütülen çalışmalarda da, istismar vakalarını en aza indirmek ve bu tarz vakaların önüne geçebilmek için okul çalışanlarının üzerine düşen görev ve sorumluluklar detaylarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Büber ve Taylan (2023) tarafından yürütülen çalışmada, okullar ve güvenlik güçleri tarafından yapılan istismar ihbarlarının gerçeklik düzeylerinin oldukça fazla olduğuna dikkat çekilmiştir.

Bulgulardan, katılımcıların istismar vakalarına yönelik farkındalık artışında öncelikle medya kuruluşlarını sorumlu tuttıkları görülmektedir. Türk, Hamzaoğlu, Yayak ve Şenyuva (2021) tarafından birlikte yürütülen çalışmada, çocuk istismarını belirli mesleklerle özdeşleştirmenin sorunu çözme noktasında yeterli olmayacağı, istismarın toplumsal bir sorun olarak kabul edilmesinin çözüm noktasında önemli olduğu ve gerek yazılı gerekse görsel basında bilgilendirici kamu spotlarının hazırlanması gerektiği görüşüne yer verilmiştir. Son yıllarda medya kuruluşlarının konunun üzerine daha fazla eğilmeleri bu duruma sebep olmuştur (Tugay, 2008). Mevcut durum araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir ki medyanın günümüz dünyasında insanları yönlendirme gücü aşikardır.

Katılımcılar istismar vakalarının önüne geçebilmek için öncelikle ailelerin bilinçlendirilmesinin yerinde olacağını beyan etmişlerdir. İstismarın ne olduğu, neleri kapsadığı, istismar durumuyla karşılaştığında nelerin yapılması gerektiği konusunda farkındalık oluşturmak ve çizilecek sınırlar aile bireylerinin yardımıyla çocuğa aktarılmalı, çocukların her türlü bakım ve gözetiminden sorumlu olan ailelerin, istismar konusunda da bilinçli olması beklenmelidir. Üstündağ, Şenol ve Mağden (2015) tarafından yürütülen çalışmada, benzer şekilde ebeveynlerin cinsel istismar konusunda yeterli bilgi sahibi olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir. Öte

yandan istismar konusunda çocuklara hangi davranışların risk taşıdığına, gerektiğinde hayır diyebilmeleri ve acil durumlarda yardım alabilecekleri kişi ve kurumların kimler ve nereler olduğunun öğretilmesi gerekir (Kaytez, vd., 2018; Türkbayvd., 1998). Çocuk istismarı aile içinde veya okullarda sıklıkla rastlanan vakalardandır. Bu bağlamda ailelerin istismar konusunda eğitim alması, çocuk yetiştirilmesi konusunda bilinçlendirilmesi istismarların önüne geçmek adına oldukça önem arz etmektedir.

Bulgulardan katılımcıların istismar vakalarıyla karşılaşmaları durumunda nasıl bir yol izleyeceklerini tam olarak kestiremedikleri anlaşılmaktadır. Bu durum Aksel ve Irmak (2015), Can Yaşar, İnal Kızıltepe ve Kandır (2014), Kürklü (2012) ve Tugay (2008) tarafından yürütülen çalışmalarda, öğretmenlerin çocuk istismarını yönelik süreç yönetiminde bilgi eksikliğinin olduğunu, çocuklarla çalışan uzmanların ve eğitimcilerin çoğunun ne zaman, nasıl ve nereye bildirimde bulunacağını bilmediklerini göstermektedir. Çalışmada da görüldüğü üzere katılımcılar herhangi bir istismar durumunda ne yapacaklarını ve nasıl bir tepki vereceklerini bilmemektedir. Oysaki istismar vakalarında özellikle çocuk istismarlarında verilen ilk tepki oldukça önemlidir. Bu durum eğitim liderlerinin konu hakkında hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim almamasından kaynaklanmış olabilir.

Bulgulardan katılımcıların istismar konusunda herhangi bir eğitim almadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle katılımcıların neredeyse tamamına yakını istismar vakalarına yönelik hizmetiçi eğitime ihtiyaç duymaktadır. Bu sonuç Aksel ve Irmak (2015), Altun ve Uzuner (2016), Polat (2000), Kürklü (2012), Sağır ve Gözler (2013) ve Pala (2011) tarafından yürütülen araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca Kenny (2001) tarafından yürütülen araştırmada istismar vakalarıyla karşılaşan öğretmenlerin çocuk istismarının bildirim süreci ile ilgili eğitim eksikliğinden dolayı bildirim yapamadıkları görülmüştür. Kenny (2004) tarafından Amerika'da yürütülen bir başka araştırmada öğretmenlerin %34'ünün çocuk istismarı konusunda hizmet öncesi eğitim aldıkları görülmektedir. Benzer bir durumda Walsh, Bridgstock, Farrell, Rassafianib ve Schwegtzer (2008) tarafından yürütülen araştırmada Avustralya örneğinde dikkati çekmektedir. Bu iki araştırma sonuçlarının araştırma sonuçlarından farklılık göstermesi hizmetiçi ve hizmet öncesi eğitim ve milli eğitim politikalarından kaynaklı olabilir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak şu önerilerde bulunulabilir:

İstismarın birden fazla boyutu olduğu için konu çok yönlü olarak ele alınmalı, öncelikle eğitim liderlerinden başlanılarak öğretmenlere ve yardımcı personellere kısacası çocuklarla vakit geçirecek paydaşlara ilgili kurumların işbirliğiyle konunun farkındalık düzeyini artıracak çocuk psikolojisi, istismar hakkında alanda uzman olan öğretim üyeleri ve çocuk cinsel istismarı alanında çalışan çeşitli profesyonellerin (hâkim, savcı, psikolog, doktor, okul psikolojik danışmanı ve öğretmen gibi) bulunduğu çok branşlı ekipler tarafından seminer ve eğitimler verilmelidir.

MEB tarafından düzenlenen eğitim liderlerine formasyon kazandırma seminerlerinde istismar vakalarına yönelik Çocuk Koruma Kanunu, cinsel istismarın belirtileri ve cinsel istismar vakasıyla karşılaşmaları durumunda bildirimde bulunulması gereken birimler, hukuki ve yasal boyuta ilişkin (yasalar, yaptırımlar, yasal süreç, bildirim yapılacak yerler ve bu yerlerle nasıl iletişime geçileceği, rehabilitasyon süreci vb.) bilgi verilmelidir. Söz konusu hususlar eğitim programlarına eklenmelidir.

Türkiye, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi imzalamış bir ülke olarak çocukların kötü muameleden korunması gerektiğini ve bu konuda çalışmalarda bulunacağını uluslararası düzeyde kabul etmektedir. Ancak Türkiye’de eğitimcilerin çocuk istismarını önlemede rollerine dair eğitimsel ve yasal düzenlemeler bulunmamaktadır. Bu bağlamda eğitim liderlerinin çocuk istismarıyla yüzleşmeleri durumunda izleyecekleri yol haritasına ait yasal düzenlemeleri de içeren bir modül geliştirilmelidir. Söz konusu modüle Millî Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri (MEBBİS) içerisinde de yer verilebilir. Ayrıca, eğitim fakülteleri lisans programlarında çocuk istismarını içeren ders veya programların hazırlanarak öğretmen adaylarının ve potansiyel eğitim liderlerinin daha bilinçli hale getirilmesi sağlanmalıdır.

Çocuklar üzerinde pek çok olumsuz etkisi olan istismar vakalarının yıkıcı etkilerinin önüne geçebilmek için ailelerin bilinçlendirilmesi, koruyucu aile hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekir. Çocuklara yönelik istismar vakalarının önlenmesi için öncelikle ebeveynlere yönelik farkındalık oluşturacak çalışmalara ve kamu spotlarına yer verilmelidir. Çünkü çocuğun korunması devlet kadar aile bireylerinin de öncelikli görevlerindedir. Türkiye’de “ana-baba okulu”, “evliliğe hazırlık” gibi herkesin katılabileceği kurslar açılarak evliliğe veya çocuk sahibi olmaya hazırlanan çiftlere rehberlik yapılmalıdır. Kriz ve problem durumunda ailelerin kolaylıkla yardım alabilecekleri aile danışma merkezleri kurulmalı ve bu yönde hizmet verecek telefon numarası kamu spotlarında ve ilan panolarında sıkça kullanılmalıdır. Ayrıca çocuk istismarına karşı halihazırda var olan cezaların niteliği artırılmalı, caydırıcılık sağlanmalı ve emsal teşkil edebilecek bu tür olaylara ve cezalara basında sıkça verilmelidir.

İstismar, çocukların yaşamlarında onarılması güç sonuçlara yol açabilmektedir. Bu nedenle istismarı önleme çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir. Çocuğa yönelik istismarın önlenmesi için öncelikle bu duruma neden olan etkenler belirlenerek çözüm önerileri üretilmelidir. Çünkü çocuk istismarı farklı disiplinlerdeki grupların bir arada çalışmasını gerektirmektedir. İstismarın birden fazla boyutu olduğu için konu çok yönlü olarak uzmanlar tarafından (pediatrist, psikolog, danışman, öğretmen, sosyal hizmet uzmanı gibi) ele alınmalıdır. İstismarın önüne geçilebilmesi için öncelikle toplum çocuk hakları ve istismar konusunda bilinçlendirilmelidir.

Çocuk istismarını önleme çalışmaları bireysel, toplumsal ve evrensel koruma yöntemleri çerçevesinde yürütülmelidir. Bu konuda en önemli sorunlardan birisi de ilgili kurum ve kişiler arasında yeterli ve etkili bir koordinasyon sağlanamamasıdır. Bu nedenle Türkiye’de çocuk istismarı konusunda ulusal bir eylem planının hazırlanması, bu plan içerisinde MEB, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı, Türk Tabipler Birliği, Barolar Birliği, gönüllü kişiler ve kuruluşların daha iyi bir koordinasyon içinde çalışmaları sağlanmalıdır.

Eğitim liderleri, psikolojik danışmanlar ve rehber öğretmenler çocuğa yönelik kötü muameleyi önlemede, belirlemede ve bu soruna müdahale etmede kritik öneme sahiptirler. Okullarda rehberlik hizmetlerinin gelişigüzel yapılmaması ve rehberlik veren kişilerin donanımlı olması gerekmektedir. Eğitim liderlerinden sonra ikinci derecede sorumlu olarak görülen okul rehber öğretmenleriyle de benzer bir çalışmanın yapılması önerilebilir.

Etik Metin

Bu makalede, araştırma ve yayın etiği kuralları takip edilmektedir. Makale ile ilgili her türlü ihlalin sorumluluğu yazar/yazarlara aittir.

KAYNAKÇA

- Acehan, S., Bilen, A., Ay M. O., Gülen, M., Avcı, A. & İçme, F. (2013). Çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), s.591-614.
- Adalı, N. (2007). *10-12 yaş grubu çocuk istismarı ebeveyn ve çocuk bilgilendirme çalışması* [Unpublished doctoral dissertation]. Ankara University.
- Aksel, Ş., & Irmak, T. Y. (2015). Çocuk cinsel istismarı konusunda öğretmenlerin bilgi ve deneyimleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 373-391.
- Altun, T., ve Uzuner, F. (2016). Sınıf öğretmenlerinin özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin eğitimine yönelik görüşleri, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 44, 33-49.
- Aral, G. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*.
- Aral, N. (1997). *Fiziksel istismar ve çocuk*. Tekışık Veb Ofset Tesisleri.
- Aydın, İ. (2018). Türkiye’de çocuk istismarı ve çocuk işçiliği. *İş ve Hayat*, 4(7), 65-81.
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *DEUHFED*, 9(1), 23-28.
- Beter, Ö. (2010). *Türkiye ve İngiltere’de çocuk koruma sistemleri* [Unpublished doctoral dissertation]. Hacettepe University.
- Brassard, M. R., Rivelis, E., & Diaz, V. (2009). School-based counseling of abused children. *Psychology in the Schools*, 46(3), 206-17.
- Bulut, I. (1996). *Genç anne ve çocuk istismarı*, Bizim Büro.
- Büber, Ö., & Taylan, H. H. (2023). Çocuk ihmal ve istismarında ebeveynlerin farkındalık düzeyleri. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 3(1), 89-111.
- Can-Yaşar, M., İnal Kızıltepe, G., & Kandır, A. (2014). Öğretmen adaylarının çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıkları. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi-Journal of Theoretical Educational Science*, 7(3), 286-303
- Celiloğlu, B. (2018). *Çocuk istismarı ve ihmali farkındalık ölçeklerinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ile okul öncesi öğretmen adaylarının farkındalık düzeylerinin incelenmesi* [Unpublished doctoral dissertation]. Necmettin Erbakan University.
- Creswell, J.W. (2016). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Celepler Matbaacılık.
- Deveci, E. & Açıık, Y. (2003). Çocuk istismarı nedenlerinin incelenmesi. *Arşiv*, (12), 396-405.
- Dias, M. S., Smith, K., DeGuehery, K., Mazur, P., Li, V., & Shaffer, M. L. (2005). Preventing abusive head trauma among infants and young children: A hospital-based, parent education program. *Pediatrics*, 115(4), e470.7
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırmalarda yöntemler*. Anı Yayıncılık.
- Erol, D. (2015). *Okulöncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin, çocuklardaki fiziksel istismar belirtilerine ilişkin farkındalıkları (Eskişehir il örneği)* [Unpublished doctoral dissertation]. Anadolu University.
- Gannon, T. A., & Rose, M. R. (2008) Female child sexual offenders: towards integrating theory and practice. *Aggress Violent Behav*, 13, 442- 461.
- Güner, Ş. İ., Güner, S., & Şahan, M. H. (2010). Çocuklarda sosyal ve medikal bir problem; İstismar. *Van Tıp Dergisi*, 17(3), 108-113.
- Hancı, İ. H. (2002). *Adli tıp ve adli bilimler*. Seçkin yayıncılık.
- Kara, B., Biçer, Ü. & Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*; 47, 140-151.

- Karadoğan, U. C. (2019). "Çocuk ve çocukluk" kavramının tarihsel süreçte değerlendirilmesi. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(7), 195-226.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*, Nobel Yayınevi.
- Kaytez, N. Yüceliyiğit, S. & Kadan, G. (2018). Çocuğa yönelik istismar ve çözüm önerileri. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 18-24.
- Kenny, M.C. (2001). Child abuse reporting: Teachers' perceived deterrents. *Child Abuse & Neglect*, 25(1), 81-92.
- Kenny, M.C. (2004). Teachers' attitudes toward and knowledge of child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 28(12), 1311-1319.
- Koca, M. (2012). Çocuk istismarında ihbar yükümlülüğü. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(1), 113-128.
- Koçtürk, N. (2018). Çocuk ihmali ve istismarını önlemede okul çalışanlarının sorumlulukları. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 38-47.
- Kozcu, Ş. (1991), "Çocuk İstismarı ve İhmali" Aile Yazıları 3. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Bilim Serisi, 5(3), 379-390.
- Kürklü, A. (2012). *Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaliye yönelik farkındalık düzeyleri* [Unpublished master's thesis] Afyon Kocatepe University
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turani, Trans.). Nobel Yayıncılık.
- Merriam, E. J. & Tisdell, S. B. (2016). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey-Bass.
- McIntyre, T. C. (1987). Teacher awareness of child abuse and neglect. *Child Abuse & Neglect*, 11(1), 133-135. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(87\)90042-1](https://doi.org/10.1016/0145-2134(87)90042-1)
- McKee, B. E., & Dillenburger, K. (2009). Child abuse and neglect: Training needs of student teachers. *International Journal of Educational Research*, 48(5), 320-330.
- Newberger, C. M., & Cook, S. J. (1983). Ebeveyn farkındalığı ve çocuk istismarı: Kentsel ve kırsal örneklerin bilişsel-gelişimsel analizi. *Amerikan Ortopsikiyatri Dergisi*, 53(3), 512-524. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1983.tb03395.x>
- Pala, B. (2011). *Geleceğin öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve farkındalık düzeyleri*. [Unpublished master's thesis]. Osmangazi University.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation* (No. 4). Sage.
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & evaluation methods: Integrating theory and practice*. Sage.
- Polat, O. (2000). Duygusal istismar nedir? *Çocuk Forumu Dergisi*, 3(1).
- Pelendecioğlu, B., & Bulut, S. (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 9(1), 50-62.
- Sağır, M., & Gözler, A. (2013). Sınıf öğretmenlerinin çocuk istismarı ve ihmaliye yönelik görüşleri ve farkındalık düzeyleri. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 67-102.
- Sevim, Y. & Ataş, S. (2016). Üniversite gençlerinde şiddet eğilimliliği ve öğrencilerin aile içi şiddete bakış açıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 285-302.
- Schapiro, T. (1999). What is a child?. *Ethics*, 109(4), 715-738.
- Tıraşçı, Y. & Gören, S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70-74.
- TTB, (2022). <https://www.ttb.org.tr/eweb/adli/>
- Tugay, D. (2008). *Öğretmenlerin çocuk istismarı ve ihmaliye yönelik farkındalık düzeyleri* [Unpublished doctoral dissertation]. Marmara University.
- Türk, B., Hamzaoğlu, N., Yayak, A., & Şenyuva, G. (2021). Çocuk istismarı ve ihmali hakkında bilgi ve farkındalık düzeyinin incelenmesi: Kesitsel araştırma. *Türkiye Klinikleri Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi*, 18(3), 205-2014.

- Türkbay, T., Söhmen, G., & Söhmen, T. (1998). Çocuk ve ergenlerde cinsel kötüye kullanım: Klinik bulguları, olası sonuçları ve önleme. *3P Dergisi*, 6(1), 49-54.
- Ünal, F. (2008). Ailede çocuk istismarı ve ihmali. *TSA Dergisi*, 1, 9-18
- Üstündağ, A. (2022). Ebeveynlerin cinsel istismardan korunma eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi. *Current Perspectives in Social Sciences*, 26(1), 118-129.
- Üstündağ, A., Şenol, F., & Mağden, D. (2015, May 12). *Ebeveynler çocuk istismarına yönelik bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve bilinçlendirilmesi* [Conference presentation]. Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi "Erken Müdahale".
- Ültay, E., Akyurt, H., & Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 188-201.
- Walsh, K., Bridgstock, R., Farrell, A. & Schweitzer, R. (2005). *Critical factors in teachers' detecting and reporting child abuse and neglect: Implications for practice. A project funded by the Abused Child Trust Final Report.* http://eprints.qut.edu.au/777/1/ACT_Complete_Report.pdf
- Yaşar, M., & Şenol, B. (2015). Öğretmen adaylarının çocuğa yönelik cinsel istismar tutumlarının incelenmesi. *3rd National Congress of Child Development and Education* (Congress Book), <https://dergipark.org.tr/en/pub/hsbfd/issue/7893/103887>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.

"International Journal of New Approaches in Social Studies - IJONASS" is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).